

ELS PRINCIPIS PIKLERIANS A LES ESCOLES BRESSOL

Emmi Pikler i les condicions òptimes pel
desenvolupament integral dels infants de 0-3 anys

Autora: Hilda Alonso Ruiz

Tutor: Horacio Vidosa

2 de juny del 2020

Treball Final de Grau

Grau de Mestre d'Educació Infantil

Modalitat d'anàlisi d'una temàtica educativa concreta

M'agradaria expressar el meu agraïment a totes aquelles persones que, d'una manera o d'una altra, m'han acompanyat i ajudat en la realització del present treball. En especial a l'Azucena Linares i la Jessica Sebastian, per la seva participació en les entrevistes, les quals han fet possible l'obtenció d'informació de primera mà pel que fa a l'objecte d'estudi. També m'agradaria dirigir el meu agraïment al tutor Horacio Vidosa, el qual m'ha orientat durant el procés, i a la Universitat de Barcelona per posar a la meva disposició un ordinador amb el qual ha estat possible la realització del treball. Per últim, agrair el suport de la meva família, que ha estat al meu costat per animar-me en els moments de major dificultat. En especial a la meva àvia que, abans de marxar a posar un toc de color al cel, es va encarregar de transmetre'm missatges d'esforç i constància, els quals m'han acompanyat al llarg del camí.

RESUM

El present treball de fi de grau té com a objectiu general indagar sobre els principis piklerians a les escoles bressol, profunditzant en la importància de cadascun d'aquests principis. D'aquesta manera es pretén conèixer quina és la millor manera d'afavorir el desenvolupament òptim dels infants, segons la pediatra Emmi Pikler. En conseqüència, és imprescindible conèixer qui va ser Pikler, quines van ser les pràctiques a l'orfenat Lóczy i com es duïen a terme aquestes. També es pretén conèixer si ha estat possible traslladar aquestes pràctiques a la realitat de les escoles bressol i, en cas afirmatiu, indagar sobre les particularitats d'aquestes en contextos reals de pràctica. Per tal de poder realitzar aquest estudi, s'ha considerat necessari fer una recerca bibliogràfica i una anàlisi documental, amb la finalitat de recopilar informació de qualitat, així com entrevistar a dues professionals que actualment vetllen per traslladar les idees de Pikler a les escoles on treballen. El treball també té com a finalitat elaborar un document senzill que reculli les condicions òptimes per a l'aplicació dels principis a les escoles, destacant les principals tasques de l'adult per tal de vetllar pel desenvolupament integral dels més petits. A més, es pretén que aquest document pugui convertir-se en una guia per a educadors i educadores que desitgin basar les seves pràctiques docents en les idees de Pikler.

Paraules clau: Emmi Pikler, escola bressol, principis piklerians, desenvolupament òptim

RESUMEN

El presente trabajo de fin de grado tiene como objetivo general indagar sobre los principios piklerianos en las escuelas infantiles, profundizando en la importancia de cada uno de estos principios. De esta manera se pretende conocer cuál es la mejor manera de favorecer el desarrollo óptimo de los niños, según la pediatra Emmi Pikler. En consecuencia, es imprescindible conocer quién fue Pikler, cuáles fueron las prácticas en el orfanato Lóczy y cómo se llevaban a cabo estas. También se pretende conocer si ha sido posible trasladar estas prácticas a la realidad de las escuelas infantiles y, en caso afirmativo, indagar sobre las particularidades de estas en contextos reales de práctica. Para poder realizar este estudio, se ha considerado necesario hacer una búsqueda

bibliográfica y un análisis documental, con el fin de recopilar información de calidad, así como entrevistar a dos profesionales que actualmente velan por trasladar las ideas de Pikler en las escuelas donde trabajan. El trabajo también tiene como finalidad elaborar un documento sencillo que recoja las condiciones óptimas para la aplicación de los principios en las escuelas, destacando las principales tareas del adulto para velar por el desarrollo integral de los más pequeños. Además, se pretende que este documento pueda convertirse en una guía para educadores y educadoras que deseen basar sus prácticas docentes en las ideas de Pikler.

Palabras clave: Emmi Pikler, escuela infantil, principios piklerianos, desarrollo óptimo

ABSTRACT

The general aim of this dissertation is to investigate the Piklerian principles in nursery schools, looking into the importance of each of these principles. The aim is to find the best way to promote the optimal development of children, according to pediatrician Emmi Pikler. Consequently, it is essential to know who Pikler was, what the internships at the Lóczy Orphanage were and how they were carried out. It is also intended to find out whether it has been possible to transfer these practices to the reality of nursery schools and, if so, to investigate their particularities in real contexts of practice. In order to be able to do this study, it has been considered necessary to carry out a bibliographic research and a documentary analysis, in order to gather quality information, as well as interview two professionals who are currently looking to transfer Pikler's ideas to schools in which they work. The aim of the study is also to draw up a simple document that sets out the optimal conditions for the application of the principles in schools, highlighting the main tasks of the adult in order to ensure the integral development of the youngest. In addition, it is intended that this document may become a guide for educators who wish to base their teaching practices on the ideas of Pikler.

Keywords: Emmi Pikler, nursery school, Piklerian principles, optimal development

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	1
2. MARC TEÒRIC	3
2.1. Emmi Pikler i l'Institut Lóczy	3
2.2. Principis bàsics de Pikler – Lóczy	5
2.2.1. Necessitat d'una relació afectiva privilegiada	6
2.2.2. Necessitat de l'activitat autònoma i la llibertat de moviment	7
2.2.3. Necessitat de la presa de consciència d'un mateix i de l'entorn	10
2.3. Emmi Pikler i les escoles bressol	11
3. OBJECTIUS	15
3.1. Objectiu general	15
3.2. Objectius específics	15
4. METODOLOGIA	17
5. RESULTATS OBTINGUTS, INTERPRETACIÓ I DISCUSSIÓ	21
5.1. Resultats objectiu 1	21
5.2. Resultats objectiu 2	22
5.3. Resultats objectiu 3	31
6. CONCLUSIONS GENERALS	34
6.1. Conclusions	34
6.2. Objectius assolits i limitacions	34
6.3. Noves línies de recerca	35
6.4. Reflexió personal	36
7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	37
ANNEXOS	39
Annex 1: Guió de les entrevistes	39
Annex 2: Transcripció de les entrevistes	44

1. INTRODUCCIÓ

Tal com revela el títol del treball, l'aplicació dels principis piklerians a les escoles bressol és l'objecte d'estudi sobre el qual es pretén investigar. Per aquesta raó, és imprescindible indagar sobre quines són les condicions òptimes pel desenvolupament integral dels infants, segons Emmi Pikler. També cal investigar com s'aplicaven els principis piklerians a l'orfenat que ella va dirigir i de quina manera s'han adaptat aquests principis a altres contextos de pràctica. A més, partir de l'estudi recentment esmentat, la finalitat d'aquest treball és elaborar un conjunt de pautes que serveixin de guia per aplicar la pedagogia pikleriana a les escoles bressol.

Quant a les motivacions personals, cal destacar que he escollit a Emmi Pikler com a objecte d'estudi perquè, fa uns anys, vaig tenir una professora en el Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil, especialitzada en la seva pedagogia, la qual ens va mostrar una manera de veure i tractar als infants que em va cridar molt l'atenció. A més, també vaig fer una suplència de tres dies a una escola bressol on es treballava a partir dels principis piklerians i em va agradar molt la manera de fer de les educadores, ja que vaig poder comprovar de primera mà que els infants es trobaven en un ambient relaxat, on es tenien en compte tots els seus interessos i les seves necessitats i es fomentava la seva autonomia i la llibertat de moviment.

Per tant, tenint en compte les raons acabades d'esmentar, la pedagogia d'Emmi Pikler és quelcom que em motiva com a objecte d'estudi i sobre la qual m'agradaria poder ampliar els meus coneixements, per tal de poder esbrinar si realment comparteixo tot allò que ella defensava o si, per contra, en la meva pràctica com a docent canviaria algunes de les pràctiques que ella defensava.

A més, durant la meva continuada formació, he pogut conèixer que, tot i que Pikler se centrava en els infants de 0 a 3 anys, ella no recomanava a les famílies portar als seus fills i filles a escoles bressols, raó per la qual vull investigar si els principis piklerians són compatibles amb les pràctiques a les escoles. En cas afirmatiu, com he explicat anteriorment, la principal motivació d'aquest treball és poder elaborar un document que serveixi com a guia a educadors i educadores que decideixin transportar els principis piklerians a les seves escoles bressol.

Pel que fa a l'estructura del treball, aquest està dividit en diverses parts, concretament set apartats diferents. Primer de tot, en el marc teòric es pretén fer una aproximació al contingut i s'emmarca l'objecte d'estudi, és a dir, es parla de la història d'Emmi Pikler i de l'Institut Pikler-Lóczy, s'exposen els principis piklerians i es parla sobre cada un d'ells, tenint en compte quin és el paper de l'adult i quins beneficis aporta als infants créixer en un context on es tenen en compte aquests principis. A més, també s'indaga sobre què pensava Pikler de les escoles bressol, s'investiga sobre quines experiències existeixen o han existit i com s'han traslladat els principis piklerians en aquestes escoles.

Seguidament, s'exposa l'objectiu general del treball i, en conseqüència, els objectius específics, els quals van acompanyats d'un seguit de preguntes a les quals es pretén donar resposta amb la realització del treball. Posteriorment, és en l'apartat de metodologia on s'expliquen detalladament les passes seguides durant la realització de l'estudi, quins instruments i tècniques s'han utilitzat per tal de poder assolir els objectius marcats i donar resposta a les preguntes. A més, hi apareix un quadre on s'expliciten cada un dels procediments duts a terme per a la recollida de dades.

A continuació, es presenten els resultats obtinguts, relacionant-los amb cada un dels objectius marcats. Per tant, es presenta la informació més rellevant del marc teòric i s'exposen les idees principals obtingudes en les entrevistes, contrastant els resultats d'aquestes amb la informació recollida durant el treball. Dins d'aquest mateix apartat, es també es presenta un document senzill que recull les principals idees de Pikler i les importants tasques de l'adult. Es pretén que sigui un document que pugui convertir-se en una guia per a educadors i educadores d'escoles bressol.

L'últim punt del treball és el de conclusions, en el qual es reflexiona sobre aquelles que s'han pogut extreure durant tot el procés d'estudi, es parla sobre si s'han pogut assolir o no els objectius marcats, quines limitacions o dificultats han existit i quines són les possibles noves línies de recerca que es podrien proposar a partir de la investigació duta a terme.

Pel que fa a les referències bibliogràfiques, en el setè apartat, s'hi fan constar totes les fonts utilitzades i citades en el treball, a partir de les normes APA 7th. Per últim, també apareixen adjuntats els annexos amb la finalitat de facilitar la comprensió del treball.

2. MARC TEÒRIC

2.1. Emmi Pikler i l'Institut Pikler - Lóczy

Emmi Pikler va néixer el 9 de gener de l'any 1902 a Viena però va viure la seva infància a Budapest. Posteriorment, va tornar a Viena on va estudiar Medicina i es va especialitzar en Pediatria. A l'hospital universitari on va fer aquesta especialització, va conèixer al Professor Pirquet, el qual tenia en compte aspectes de la vida quotidiana dels infants que no eren gaire comuns en aquella època, com l'alimentació o la vestimenta (Òdena, 2003).

A Viena també va treballar amb el Professor Salzer, un cirurgià infantil que també s'interessava per aspectes poc habituals en aquell moment i, tal com assegura Òdena (2003), “tenia com primera norma del servei de cirurgia explorar i tractar als infants de la forma més agradable possible per a ells, amb delicadesa, de manera que no ploressin” (p.26). A més, abans de tornar al seu país d'origen, Pikler també va conèixer al que va ser el seu marit, un pedagog progressista que treballava amb ella a Trieste, Itàlia.

Aquests tres homes, entre d'altres, van ser grans influències per ella i van marcar la seva concepció d'infància, la qual la va acompanyar en tota la seva pràctica professional. Pikler, sempre va considerar i tractar l'infant com “una persona en desenvolupament constant i, alhora, com una persona feta en cadascun dels moments de la seva vida, les necessitats de la qual canviaven seguint el seu desenvolupament” (Falk, 2001, p.8).

Una vegada va tornar a Hongria, va treballar durant deu anys com a pediatra de família, des de l'any 1935 fins a l'any 1945 (Òdena, 2003). Ajudava a les famílies a observar als seus fills i filles i a confiar en les seves capacitats. També tractava temes com l'alimentació i la son dels infants i animava als familiars a convertir els moments quotidians en estones on establir relacions de confiança i convidar als més petits a participar en aquestes activitats del dia a dia.

A més, Emmi Pikler considerava essencial oferir “un entorn que no solament garantís la bona salut de l'infant, sinó que també permetés que el seu potencial físic i mental es desenvolupés en un context de relacions harmonioses” (Appell, 2003, p.29). Per tant, creia que la prevenció de certes malalties podia ser el fet de crear unes condicions de vida saludables de tal manera que, com afirma Òdena (2003), “es va avançar més de trenta anys a la definició de salut formulada per l'Organització Mundial de la Salut” (p.28).

L'any 1946 va començar a dirigir un orfenat situat a Budapest, el qual va marcar la seva trajectòria professional i va estar a càrrec de la direcció d'aquest fins a l'any 1979 (Appell, 2003). Primer de tot, l'orfenat es va anomenar Lóczy, en honor al nom del carrer on estava situat, i l'any 1970 es va convertir en l'Institut Metodològic Nacional per a la Cura i l'Educació, ja que a més d'educar als infants, s'investigava com millorar el seu desenvolupament i es formava a professionals. Posteriorment, tres anys més tard de la mort d'Emmi Pikler, les seves seguidores van decidir anomenar al centre Institut Emmi Pikler (Falk, 1996). Ella va morir el 6 de juny de l'any 1984 a Budapest.

L'orfenat va ser obert a causa de la caòtica situació generada per la II Guerra Mundial, ja que molts infants menors de tres anys s'havien quedat sense famílies. Pikler va trencar amb la manera tradicional de treballar als orfenats, els quals acostumaven a estar regits per regles estrictes, atencions impersonals, ràpides i funcionals, entre d'altres. Tal com afirma Appell (2003), "no volia que el seu orfenat s'assemblés a un hospital o a una escola, com sovint s'esdevenia en aquell temps. Tampoc volia recrear una mena de família substituïda, perquè les famílies són úniques i impossibles de reproduir" (p.29).

Per tant, tot i acceptar el repte de dirigir aquest orfenat, Pikler era conscient que no era un espai on els infants viurien per sempre ni serien part de la seva família, sinó que, el seu paper i el de la resta de professionals, era un paper transitori en la vida dels infants. Va vetllar per crear un espai on els infants se sentissin a gust i segurs, oferint-los una atenció personalitzada. Pikler considerava que els infants havien de ser subjectes participatius i col·laboradors actius, no pas objectes manipulats o dirigits (Falk, 2001).

Pel que fa a la transcendència de les idees piklerianes, Appell (2003) assegura que "les idees de Pikler i els seus èxits atreuen professionals de totes les disciplines que s'interessen pels infants més petits, i el seu nombre està creixent consideradament" (p.33). Per tant, les idees piklerianes s'extenen pel món a una velocitat sorprenent, ja que a més de la pròpia Associació Pikler - Lóczy d'Hungría i l'Associació Pikler Internacional, existeixen nombroses associacions arreu del món. França, Suïssa, Alemanya, Itàlia, Ecuador, Chile, Perú, Espanya, Holanda, i un llarg etcètera de països, tenen associacions encarregades de protegir les idees piklerianes i vetllar per fidel transmissió i divulgació (Herran, 2016).

2.2. Principis bàsics de Pikler – Lóczy

Anna Tardos, filla de la pediatra Emmi Pikler i continuadora de la gran tasca iniciada per la seva mare, també va ser directora de l'Institut Pikler-Lóczy. Aquesta, assegura que els principis pedagògics que varen formular Myriam David i Geneviève Appell, van ser molt ben formulats i es corresponen amb la realitat dels principis defensats per Pikler (Fabrès, 2009). Aquests principis són els següents:

- valor d'una relació afectiva privilegiada i importància de la forma particular que cal donar-li en un marc institucional;
- valor de l'activitat autònoma;
- necessitat d'afavorir a l'infant la presa de consciència d'ell mateix i del seu entorn;
- importància d'un bon estat de salut física (p.31).

És important destacar que Tardos explica que hi ha detalls que han canviat. Per exemple, abans posaven als infants al sol i avui, tot i que es continua considerant essencial que els infants estiguin a l'aire lliure, aquests no es posen al sol sinó que es busquen espais d'ombra. També parla de les joguines i diu que antigament moltes eren de plàstic i actualment es procura que aquestes siguin de materials naturals. Tot i això, assegura que els principis continuen sent els mateixos que defensava Pikler (Fabrès, 2009).

A continuació, es parla més detalladament dels tres primers principis esmentats anteriorment. Pel que fa al quart, se sobreentén que aquest resulta de la bona aplicació dels principis precedents. També cal tenir present que Pikler sempre va dedicar molta atenció al desenvolupament motor dels infants i, en nombroses ocasions, va insistir en que si es confia en les capacitats de l'infant i se l'anima a actuar autònomament, aquest és capaç de fer moltes més accions de les que normalment esperem d'ell (Tardos, 1992). Per aquesta raó, és important tenir present que, tal com diu Singla (2010), un dels principis pedagògics de Pikler també és la llibertat de moviment i l'assoliment de l'autonomia.

A més, cal tenir en compte que tots els principis estan molt lligats entre ells, ja que les relacions afectives afavoreixen a la seguretat necessària perquè l'infant es mogui lliurement i d'aquesta manera pugui assolir l'autonomia, aconseguint també crear-se una imatge real de si mateix i del món que l'envolta i així desenvolupar-se com a ser integral.

2.2.1. Necessitat d'una relació afectiva privilegiada

Pikler considerava imprescindible crear una relació adult-infant per tal que l'infant pogués sentir-se acompanyat, sent un subjecte participatiu i un col·laborador actiu en els esdeveniments de la seva vida quotidiana. Els infants que vivien a l'orfenat no tenien la sort de poder estar amb les seves famílies i, per aquesta raó, eren les educadores del centre les encarregades de crear els vincles necessaris amb els infants per tal que aquests poguessin desenvolupar-se de la millor manera possible. Segons Falk (2001), Pikler considerava que havia de ser un número molt restringit d'adults el que es fes càrrec dels infants, màxim quatre. Aquest nombre els permetia tenir una sensació de permanència i estabilitat. Appell (2003) diu que un d'aquests quatre adults havia de ser el responsable principal del benestar i el desenvolupament de l'infant, a partir d'una relació íntima basada en la confiança.

A més, Falk (2001) fa èmfasi en el fet que les relacions basades en la continuïtat i l'estabilitat permeten a l'infant sentir-se en un estat de seguretat afectiva i aconseguir tolerar les frustracions necessàries per a la maduració de la seva persona, crear una imatge correcta d'ell i descobrir el món que l'envolta. En el cas que aquesta continuïtat no sigui possible a causa de canvis d'espai, objectes, persones i/o costums, és important que hi hagi una continuïtat reflexionada entre els adults que estan a càrrec de l'infant.

Appell (2003) també explica que Pikler era conscient que els infants de l'orfenat creixien envoltats d'altres nens i nenes i, els infants més petits, abans de poder obtenir beneficis directes d'un creixement col·lectiu, necessiten tenir consciència d'ell mateix i del seu entorn, raó per la qual es fa imprescindible que primer existeixi una relació estable amb l'adult, basada en una atenció individualitzada. L'adult ha d'encarregar-se de satisfer les seves necessitats i calmar les seves tensions quan sigui necessari perquè l'infant pugui interactuar amb l'entorn en les millors condicions possibles (Herran, 2013).

La relació adult-infant s'instaura sobretot en el moment del bany, dels àpats i altres situacions d'interaccions individuals. És important que en aquests moments d'atenció, l'adult disposi del temps necessari que permeti observar per tal d'intentar desxifrar allò que l'infant necessita i poder donar resposta. A més, Herran (2013) també diu que és vital que l'adult respecti el ritme i el moment evolutiu de cada infant, atenent les seves necessitats, per exemple, respectant totes les hores de son que l'infant necessita i només

despertar-lo quan es considera estrictament necessari per poder cobrir necessitats com banyar-lo, canviar-lo o alimentar-lo.

També és important tenir present que els moments de cura són moments que ofereixen l'oportunitat de crear diàleg gestual i verbal, on l'adult pot tenir gestos tendres i delicats amb l'infant i verbalitzar paraules i frases amb la intenció d'anticipar els esdeveniments, explicar tot allò que està succeint i alhora convidar-lo a participar de manera activa, reconeixent les seves accions. Tal com exposa Appell (2003), "en els moments d'atenció física la interacció entre l'adult i l'infant és directa i íntima" (p.29).

Tot i aquesta necessitat de relació entre l'adult i l'infant, Emmi Pikler considerava que l'adult ha de ser conscient que, tot i tenir un paper important en aquell moment de la seva vida, l'infant no és seu i l'educadora ha d'actuar entenent els límits de la seva professió, procurant no tenir sentiments maternals instintius (Falk, 2001).

2.2.2. Necessitat de l'activitat autònoma i el lliure moviment

Segons Falk (2009), és important entendre que l'autonomia s'inicia des que l'infant neix i varia en cada un dels estadis de desenvolupament, sense la necessitat d'una intervenció directa per part de l'adult. Tot i això, l'adult té un paper important, ja que cal assegurar unes bones condicions perquè l'activitat autònoma de l'infant sigui possible i de qualitat.

Aquestes condicions necessàries fan referència a un entorn material adequat a les seves capacitats i als seus interessos i a la necessitat d'un marc de vida estable, basat en una relació adult-infant, per tal que l'infant se senti segur (Òdena, 2003). Per tant, perquè l'infant pugui moure's en llibertat i actuar autònomament, és imprescindible que gaudeixi d'una seguretat afectiva donada d'una relació càlida entre l'adult i l'infant, feta de tendresa i confiança.

L'activitat autònoma de l'infant esdevé del seu propi desig d'experimentar amb el seu cos i d'explorar el món que l'envolta. "Qualsevol cosa que l'infant descobreix per iniciativa pròpia, al seu propi ritme i sovint controlat per ell, durant la seva activitat espontània, s'incorpora més fàcilment i amb més seguretat a la seva experiència física i psicològica" (Appell, 2003, p.30). Per tant, promoure l'activitat autònoma de l'infant ha de ser en tot moment una prioritat, ja que, tal com diu Herran (2013), "l'autonomia no és una obligació, sinó un dret" (p.50).

A més, Pikler (1985) assegura que l'infant és capaç d'arribar a la posició d'assegut per si mateix, aconseguint posteriorment posar-se a quatre potes i agenollar-se, fins a arribar a estar dempeus sense necessitat de sostenir-se i, poc temps després, començar a caminar. Per tant, a través de l'activitat autònoma, l'infant van passant per una successió d'etapes i ho fa al seu propi ritme, adquirint coneixements d'ell mateix, sobre les seves capacitats corporals i sobre l'entorn que l'envolta (Herran, 2013).

Fent referència a les estones de joc, Emmi Pikler defensa que és enriquidor afavorir el desenvolupament motor de l'infant a través del joc, ja que considera que un desenvolupament posturo-motor ric i harmoniós beneficia el desenvolupament global de l'infant. A més, el desenvolupament motor es produeix de manera espontània, mitjançant la seva activitat autònoma en funció de la maduració orgànica i nerviosa (Pikler, 1985).

Durant el joc lliure, l'infant és capaç de demostrar una habilitat sorprenent, repetint una mateixa acció diverses vegades, sovint sense intenció d'aconseguir res més que el simple plaer de jugar. Altres vegades l'infant espera aconseguir alguna cosa més i, quan ho aconsegueix, també demostra sensació de plaer. És important que l'adult no intervingui en la seva acció a través de suggeriments ni valoracions. D'aquesta manera l'infant pot perdre l'interès cap al seu joc i passar a estar pendent de les opinions de l'adult i perdre la confiança cap al seu potencial (Appell, 2003). A més, aquesta actitud intervencionista provoca que l'infant actui per complaure a l'adult i no a ell mateix (Òdena, 2003).

Per aquesta raó, pel que fa al paper de l'adult en les estones de joc, igual que en la resta de moments de la vida de l'infant, és important que es respecti el ritme de les adquisicions motrius, sense pretendre que faci res que no sigui capaç de fer per ell mateix i sense posar-lo en una postura que encara no domini (Falk, 2001). Si es respecta l'activitat autònoma de l'infant, aquest pot posar en pràctica les seves possibilitats, adonant-se d'allò que és capaç de fer per ell mateix i allò que no i així acabar perfeccionant les seves competències.

També és important que l'adult se situï a prop de l'infant, sense envair el seu espai i que, de tant en tant, reconegui les accions que duu a terme a través d'interaccions visuals i/o comentaris per ajudar-lo a prendre consciència de les seves accions. D'aquesta manera l'adult mostra respecte per l'activitat autònoma de l'infant, demostrant que aquesta no és indiferent per ell. A més, Falk (2009) diu que cal que l'infant se senti acompanyat quan l'adult no pot estar al seu costat i quelcom li suposa una dificultat. En aquestes situacions

és molt important que l'adult li faci saber que s'ha adonat de la dificultat per tal que entengui que estar sol no vol dir estar abandonat i a vegades amb una mirada és suficient.

Fent referència a les estones de cura corporal, també és necessari que l'adult estimuli l'activitat de l'infant, oferint condicions òptimes per tal que es pugui desenvolupar en tots els àmbits. Cal permetre que realitzi les accions al seu ritme per tal que puguin aprofitar les possibilitats de l'activitat lliure. Per tal que això sigui possible, és important que l'infant se senti segur i aquesta seguretat es pot aconseguir en els moments d'atencions corporals, ja que també són bones ocasions per a converses íntimes i felices entre l'infant i la persona que s'encarrega de la seva cura (Falk 2009).

Segons Ferri (2010), Pikler destacava el moment del canvi de bolquer com un moment important i íntim entre l'adult i l'infant, on l'adult ha d'afavorir que l'infant se senti a gust i respectar els seus moviments. La pediatra defensava que s'han de respectar els moviments de l'infant i permetre que es mogui amb llibertat perquè en tirar les extremitats de l'infant aquest sent que s'està exercint poder sobre ell i que no es respecta la seva individualitat ni la seva activitat autònoma.

Pikler, basant-se en els seus anys d'investigació com a pediatra i directora de l'orfenat, també assegurava que si l'adult dóna l'oportunitat a l'infant de participar en les activitats del dia a dia, cada vegada se senten més important i mostra més ganes de col·laborar en totes aquelles accions relacionades amb la cura d'ell mateix. Els moments dels àpats també són moments on aquesta autonomia pren un paper important, ja que l'infant pot anar participant cada vegada més, sentint-se el protagonista principal dels esdeveniments (Herran, 2013). A poc a poc, pot aconseguir menjar sol, decidir quina quantitat d'aliment vol menjar o, fins i tot, ser ell mateix qui recull els seus estris.

Pel que fa al control d'esfínters, tal com afirma Herran (2013), "la maduració fisiològica i la maduració del jo són maduracions paral·leles. De fet, la maduració de la musculatura visceral de l'aparell digestiu acaba amb el control autònom i voluntari dels esfínters" (p.45). Falk i Vincze (citats per Herran, 2013), expliquen que la investigació de Lóczy demostra que aquest control implica un nivell de desenvolupament que es basa en la capacitat de l'infant per decidir assimilar una norma adulta i no satisfer de manera immediata la seva necessitat.

Totes aquestes accions que l'infant pot fer per ell mateix i les decisions que pot prendre lliurement, fa que se senti un subjecte actiu i no un objecte dirigit. Per tant, l'infant quan se sent lliure de poder influir en els esdeveniments, pot confiar en la seva capacitat i sentir-se partícip de tal manera que el seu sentiment d'eficàcia es reforça. Aleshores, si l'infant gaudeix d'atencions de cura de qualitat, experimenta un sentiment de seguretat i acumula experiències que afavoreixen el desenvolupament de l'autonomia (Falk, 2001).

2.2.3. Necessitat de la presa de consciència d'un mateix i de l'entorn

Pikler considerava que, per tal de poder tenir un desenvolupament òptim, l'infant necessita adquirir la presa de consciència d'ell mateix i del seu entorn. Una vegada més, perquè això sigui possible, és imprescindible que l'infant es trobi en un estat de seguretat, basat en la permanència i la continuïtat. Tal com diu Herran (2013), el sentiment de continuïtat d'existència, la imatge que el seu entorn té d'ell i el rol que se li atribueix, determinen la imatge que l'infant es crea d'ell mateix i del seu lloc al món. A més, és imprescindible que existeixi una bona estabilitat en el dia a dia de l'infant, ja que “si no s'organitza la vida quotidiana amb molta precaució, l'infant perd tots els seus punts de referència, no pot prendre consciència d'ell mateix i no pot situar-se en el seu entorn social i material” (Falk, 2001, p.9).

També és fonamental que l'infant se senti lliure a l'hora d'explorar, tant el seu propi cos com tot allò que l'envolta, convertint-se en el principal protagonista dels seus esdeveniments. Tot i això, l'infant difícilment podria aconseguir la presa de consciència d'ell mateix i del seu entorn sense l'adult, ja que necessita una constant ajuda per tal de poder anar prenent consciència progressivament, d'acord amb el seu nivell de desenvolupament. De totes maneres, l'adult ha de procurar no condicionar a l'infant, atribuint intensitat a les seves emocions i, en el cas que l'infant les manifesti, si l'adult les verbalitza de forma ajustada, l'ajuda a prendre consciència de si mateix i a situar-se en el moment que està vivint (Herran, 2013).

El llenguatge de l'adult ajuda a l'infant a anar adquirint consciència dels esdeveniments de la seva vida i les seves relacions, ajudant-lo a crear-se una idea sobre el seu entorn i sobre ell mateix. Per tant, és enriquidor que en els moments d'atenció i cura l'adult també faci ús del llenguatge verbal, ja que són estones on l'infant descobreix l'adult i es descobreix a ell mateix (Appell, 2003). També són moments en els quals l'infant pot conèixer i habitar el seu propi cos i d'aquesta manera pot “extreure ensenyaments de

l'exercici de les seves funcions corporals i acceptar els límits de la seva pell, que separa el jo i el no jo" (Falk, 2009, p.23).

Pel que fa als límits, la societat en la qual l'infant viu també està emmarcada dins d'un conjunt de límits, regles i normes, de les quals l'infant es va apropiant en els diferents moments de socialització que protagonitza durant el dia. Herran (2013), diu que els conflictes són inherents a la socialització i a aquesta apropiació de normes i regles, que és necessària perquè l'infant prengui consciència de la realitat de la qual és partícip. Per aquesta raó, Pikler considerava que la majoria de vegades, l'infant és capaç de resoldre els conflictes per ell mateix i la recerca d'estratègies per aconseguir la resolució del conflicte afavoreix el desenvolupament de capacitats de l'infant, mentre continua prenent consciència d'ell mateix i de l'entorn.

2.3. Emmi Pikler i les escoles bressol

Pikler, com a pediatra, va recomanar a les famílies que fossin elles mateixes les que s'encarreguessin de l'educació dels seus fills i filles, de manera que no deixessin als bebès en mans d'altres persones. Per tant, considerava que, si les condicions ho permeten, és millor que els infants passin els primers anys de vida amb la seva família i no en escoles bressols o altres institucions com els orfenats. Tot i això, en un dels seus llibres, va donar consells a les famílies de com ajudar l'infant perquè s'acostumi a estar a l'escola i assegurava que aquesta adaptació no és fàcil i és un procés llarg (Fabrès, 2009).

A més, Pikler insistia en el fet que, tot i que els seus principis eren vàlids per ser utilitzats a escoles bressol, és important tenir present que, en el marc de la col·lectivitat, les educadores no poden dedicar el mateix temps d'atenció individual als infants que el que poden dedicar les famílies als seus fills i/o filles, a causa del nombre d'infants que té a càrrec seu una sola educadora. Per aquesta raó, deia que les educadores han de ser molt conscients de la importància d'afavorir l'activitat autònoma dels infants. A més, és imprescindible que a les escoles bressols també existeixin relacions afectives privilegiades que permetin a l'infant sentir-se segur per tal de poder actuar de manera autònoma, entenent que estar sol no vol dir està abandonat (Duran, 1988).

Amb el pas dels anys, cada vegada més escoles bressol d'arreu del món han decidit adoptar els principis piklerians dins dels seus projectes educatius de centre, ja que les

idees de Pikler s'extenen pel món a gran velocitat i cada vegada són més països els que se sumen a propostes relacionades amb els seus principis (Pikler-Lóczy Euskal Herriko elkarte, 2016). Tot i això, la filla Pikler, diu que ella només coneix dues o tres escoles que treballin amb la qualitat pikleriana. Tardos, també assegura que existeixen nombroses Associacions Pikler que fan una gran feina als orfenats i a les escoles bressol per tal que els principis piklerians siguin implementats de la millor manera possible (Fabrès, 2009).

Pel que fa a l'Institut Pikler - Lóczy, es va posar en marxa una escola bressol al curs 2007/2008 perquè cada vegada hi havia menys infants a l'orfenat, ja que el nombre de famílies d'acollida creixia, i hi havia moltes persones que demanava que s'obris una escola bressol. Fabrès (2009), recull en el seu article que es tractava d'una escola on es proposava l'activitat lliure i variada de l'infant, sense cap classe de programa establert.

Herran (2016), va dur a terme un llarg procés d'observació a l'escola bressol Pikler de Budapest i assegura que els infants es trobaven en un ambient tranquil i relaxat, on es respectaven els diferents ritmes de cada infant i es donava molta importància a la discreta intervenció de l'adult. La intervenció de l'adult podia ser directa, indirecta o, senzillament no intervencionista, però tot i trobar-se en aquesta última, l'infant també en aquests moments notava la presència i la disponibilitat de l'adult, gràcies a les relacions de qualitat que existien entre ambdós.

En l'article que recull els resultats de l'observació esmentada, també s'explica que res del que passava als espais d'aquesta escola bressol era fruit de la casualitat, sinó que cada una de les accions que duïen a terme les educadores eren prèviament pensades i estudiades per tal de poder aportar beneficis als infants. L'article també reflecteix l'actitud tendra i acollidora que mostraven les educadores, sempre disposades a dur a terme totes les accions amb la màxima delicadesa possible.

Pel que fa a altres experiències en escoles, Boden (2016) explica que l'equip d'una de les escoles bressol públiques més gran de Bèlgica, fa uns anys va proposar-se que l'organització i les pràctiques educatives del seu centre es basessin en els fonaments piklerians. En conseqüència, es tracta d'una escola que vetlla per l'autonomia dels infants i que respecta els diferents moments evolutius en els quals es troben cada un d'ells. Per aquesta raó, les educadores asseguren a les famílies que van a visitar l'escola que la seva finalitat no és ensenyar als infants a fer res, sinó oferir-los oportunitats perquè ells aprenguin per ells mateixos.

Aquesta escola també assenyala que és molt important reconèixer les diversitats familiars que existeixen tant en la societat com les escoles i valorar-les sense caure en comparacions per tal de poder respectar cada una de les diferents realitats de les famílies dels infants del centre. A més, es cuida molt la relació amb aquestes i, fins i tot, utilitzen una fitxa d'observació on les educadores anoten tot allò que consideren rellevant de les activitats dels infants durant l'estada a l'escola i les famílies que volen poder fer el mateix durant el cap de setmana. La finalitat d'aquestes anotacions és la transmissió d'informació entre les diferents educadores i els familiars, per tal de poder anticipar-se a les necessitats de l'infant i poder cobrir-les de la manera més satisfactòria possible (Boden, 2016).

Una altra escola bressol que fa uns anys va decidir adoptar els principis piklerians com a base del seu projecte educatiu de centre, va ser l'escola de Magúncia, a Alemanya. L'escola va voler renovar-se tenint en compte les idees de Pikler, de tal manera que van haver de crear ambients, preparant-los i enriquint-los per aconseguir encoratjar als infants al moviment i a la descoberta, així que van haver de dotar-se de parcs i baranes, caixes per arrossegar, escales i pendents, entre d'altres.

L'escola, també comparteix la idea de Pikler de procurar que els infants passin el màxim temps possible a l'aire lliure i per aquesta raó els infants dormen durant totes les èpoques de l'any en una terrassa, tancada i coberta. A més, Wettich (2005) diu que a l'escola hi ha una norma bàsica: "el camí és l'objectiu i el mal temps no existeix, en tot cas hi ha un equipament poc adequat" (p. 13).

Per aquesta raó, la terrassa està dotat de vàters de mida petita i, a més, les educadores també disposen d'una taula de canvi a la terrassa, ja que d'aquesta manera poden canviar als infants a l'aire lliure i així poden dedicar tot el temps necessari a l'infant en qüestió, sense preocupar-se per entrar dins a dur a terme els canvis de bolquer de manera ràpida. També és important destacar que les taules de canvi estan dotades de petites baranes, on els infants poden agafar-se i sentir-se segurs, sense la necessitat de forçar postures.

Pel que fa al material, a l'escola bressol de Magúncia, es procura utilitzar material natural i que aquest acostumi a estar sempre en un mateix lloc, ja que es pretén proporcionar seguretat i orientació als infants i que alhora desenvolupin l'estima per l'ordre. Les educadores també procuren que sigui material que convidi a experimentar (branques, troncs, recipients per abocar aigua, embuts, etc.), respectant sempre la pròpia iniciativa i la seva activitat autònoma. Quant a autonomia, també és interessant destacar que l'escola

disposa de seients amb diferents alçades per tal que s'adaptin a les alçades dels infants i estiguin còmodes en moments com els dels àpats (Wettich, 2005).

Dins del territori català, a l'igual a molts altres llocs del món, també hi ha nombroses escoles bressol que treballen a partir dels principis piklerians. Una d'elles és l'Escola Bressol Municipal La Lluna. Aquesta escola, de la mateixa manera que la presentada anteriorment, té molta cura dels espais i les educadores de l'EBM La Lluna (2010) asseguren que es preocupen per crear ambients que no siguin sobreestimulants, dotant les estances de teles càlides i d'un únic color, parets no carregades d'informació i materials inespecífics de funcionalitats diferents.

A l'EBM la Lluna, les educadores també disposen de canviadors amb baranes i entenen que el moment del canvi de bolquer és un moment molt especial, en el qual es reforcen els vincles entre l'adult i l'infant i una estona que permet que l'educadora es centri de ple en l'infant, esperant els seus moviments, buscant la seva mirada, donant missatges tendres o anticipant les accions que vindran a continuació.

Una altra escola catalana que té en compte els principis piklerians és l'Escola Bressol Municipal la Muntanyeta, la qual també ha experimentat canvis per tal d'adaptar-se tot el possible a la manera de fer de Lóczy. Tal com diu Vidella (2010), les educadores es basen en el respecte cap a l'infant i, a través de l'observació, s'adonen que “els nadons ens escolten i expressen respostes clares; són infants autònoms en aquelles accions que ells han iniciat; criatures que interaccionen amb l'entorn de manera física, humana, manifestant un gaudi profund per coses insospitades, etc.” (p. 26).

A més, l'article de Vidella (2010) també explica que les educadores del centre van proposar-se facilitar el desplaçament autònom dels infants perquè prenguessin consciència del desig natural de descansar després de dinar. Per aquesta raó, van dotar les aules de l'escola amb bressol a la mida dels infants per tal que aquells que són capaços de desplaçar-se per ells mateixos puguin accedir-hi sols. Això ho van aconseguir reduint l'alçada dels bressols, ja que als bressols alts els infants no podien accedir ni sortir lliurement, fet que limitava la seva llibertat de moviment. Aquest fet també ha ajudat als infants a ser subjectes actius i a saber identificar les seves sensacions posteriors als àpats, com ara la somnolència i a conèixer l'espai que troben en despertar-se.

3. OBJECTIUS

3.1. Objectiu general

- Indagar sobre els principis piklerians a les escoles bressol.

3.2. Objectius específics

Objectiu 1

- Conèixer la història d'Emmi Pikler i de l'Institut Lóczy, els principis piklerians i l'aplicació d'aquests en les escoles bressol.

Preguntes:

- Quina és la història d'Emmi Pikler i de l'Institut Pikler-Lóczy?
- Quines persones van ser les principals influències de Pikler?
- Quines experiències avalen la pedagogia pikleriana?
- En quins principis se sosté la pedagogia Pikler?
- Com s'apliquen els principis piklerians en els contextos de pràctica?
- Què pensava Emmi Pikler sobre les escoles bressol i les pràctiques en elles?
- De quina manera es poden aplicar els principis piklerians a les escoles bressol?

Objectiu 2

- Indagar sobre la implementació dels principis piklerians en la realitat de les escoles bressol gestionades per l'empresa *Serveis per a la Infància Créixer Junts*.

Preguntes:

- Per què l'empresa *Serveis per a la Infància Créixer Junts* escull els principis piklerians com a base del seu projecte educatiu de centre?
- Les escoles que escullen la pedagogia de Pikler com a base dels seus principis, poden incorporar també idees d'altres autors?

- Quina formació han de tenir les educadores d'una escola bressol per poder treballar tenint en compte els principis piklerians?
- Els recursos econòmics d'una escola bressol poden determinar la possibilitat d'educar a partir dels principis piklerians?
- Quin concepte d'infant comparteixen les educadores de les escoles bressols que segueixen la pedagogia pikleriana?
- Quin és el paper de les educadores per tal d'afavorir la llibertat de moviment, l'autonomia i la presa de consciència dels infants?
- Quines són les característiques dels infants que es desenvolupen en un context piklerià?
- Com són les relacions entre els infants, les educadores i les famílies en un context piklerià?
- De quin tipus de propostes gaudeixen els infants d'escoles piklerianes?

Objectiu 3

- Elaborar un conjunt de pautes per a la implantació dels principis piklerians a les escoles bressol.

Preguntes:

- Quines pautes ha de seguir l'equip docent d'una escola bressol per treballar a partir de la pedagogia pikleriana?

4. METODOLOGIA

En aquest apartat s'expliciten les passes seguides durant la realització de l'estudi, tenint en compte quins instruments o tècniques s'utilitzen per donar resposta als objectius i a les preguntes de la investigació.

Pel que fa al primer objectiu específic, el qual fa referència al marc teòric, ha sigut necessari dur a terme una recerca bibliogràfica i un anàlisi documental. Per tal d'aconseguir informació contrastada i accedir a contingut fiable, s'ha extret informació de llibres i de nombrosos articles publicats a diferents revistes de contingut relacionat amb l'educació infantil.

Una vegada extreta la informació que s'ha considerat rellevant per a l'elaboració del marc teòric, s'ha procurat redactar-la de manera entenedora i clara, amb la finalitat de donar resposta a les diverses preguntes plantejades per poder assolir l'objectiu marcat. A més, el marc teòric està dividit en diferents subapartats per tal de facilitar la lectura i diferenciar el contingut de cadascun d'aquests apartats.

Pel que fa al segon objectiu, amb la finalitat d'indagar sobre l'aplicació dels principis piklerians a escoles bressol, el recurs escollit per obtenir informació de primera mà ha sigut l'entrevista. Cal destacar que, amb la intenció de conèixer diferents punts de vista i poder comparar la informació rebuda, s'ha decidit entrevistar a dues persones diferents. D'aquesta manera, es pretén obtenir informació suficient per posteriorment poder analitzar-la i utilitzar-la per a l'assoliment del següent objectiu marcat.

Tal com diu Bisquerra (2012), una entrevista ha de constar de tres passos bàsics que cal seguir i aquests són: la preparació, el desenvolupament i l'avaluació o valoració. Tot i això, el primer pas ha estat escollir a les persones a entrevistar i demanar la seva col·laboració. Una vegada les persones expertes en el tema han acceptat ser entrevistades, el següent pas ha sigut preparar les preguntes, ajustant-les als objectius marcats.

El tipus d'entrevista escollit ha sigut l'entrevista semiestructurada, ja que tot i que les preguntes han estat preparades rigorosament, aquestes han permès una resposta oberta, oferint la possibilitat de contestar lliurement. Tot i això, cal tenir en compte l'existència d'un guió, el qual es pot trobar a l'annex 1. Aquest està compost per preguntes elaborades amb la intenció de conèixer aspectes concrets per poder donar resposta als objectius establerts.

Una vegada les preguntes han estat redactades, s'han enviat a través de correu electrònic a les dues entrevistades. Tot i això, cal remarcar que les dues han hagut de contestar a una bateria de preguntes molt similars tot i que no han sigut idèntiques, ja que cada una té una funció diferent dins l'empresa i pot aportar una visió diferent del tema en qüestió.

Per una banda, la primera entrevista va destinada a la cofundadora de l'empresa i membre de l'Associació Pikler Internacional, Azucena Linares. La intenció d'entrevistar a aquesta persona és conèixer, des d'un punt de vista més teòric, de quina manera s'apliquen els principis piklerians a les seves escoles. Es considera que pot oferir una àmplia visió del dia a dia dels infants i del paper de les educadores, a la totalitat dels centres que l'empresa gestiona, mostrant les diferències entre les diferents escoles, en el cas que existeixin.

Per altra banda, la segona entrevistada és la Jessica Sebastian, directora de l'Escola Bressol Municipal La Barqueta. La intenció d'aquesta entrevista és conèixer el dia a dia d'una escola bressol però des d'un punt de vista més proper. Es pretén indagar sobre la quotidianitat de la seva escola, amb la finalitat de conèixer les característiques dels infants de La Barqueta i el paper que les educadores a l'hora d'aplicar els principis piklerians.

Pel que fa al registre de l'entrevista, s'ha facilitat que siguin les persones entrevistades les encarregades d'escollir de quina manera donar resposta al conjunt de preguntes que constitueixen l'entrevista. En conseqüència, una d'elles ha decidit contestar totes les preguntes mitjançant notes de veu i l'altra entrevistada ha decidit contestar una part de les preguntes de manera escrita i la resta a través de notes de veu també.

Una vegada rebudes les respostes de les dues entrevistes, s'ha fet un anàlisi qualitatiu de tota la informació obtinguda, ja que tal com explica Bisquerra (2012), el darrer pas d'una entrevista és l'anàlisi o valoració de les respostes. Tot el recull d'informació i l'anàlisi recentment esmentat, constitueixen l'apartat número cinc del treball, el qual fa referència als resultats obtinguts. La transcripció de les entrevistes es pot trobar a l'annex 2.

Per últim, quant al tercer objectiu del treball, el qual fa referència a elaborar un conjunt de pautes per a la implantació dels principis piklerians a les escoles bressol, la tècnica escollida ha estat la redacció personal. A partir dels coneixements obtinguts amb la realització d'aquest treball, s'ha elaborat un document guia per a educadors i educadores que decideixin transportar les idees de Pikler a les escoles bressol.

A continuació s'exposa un quadre que recull de la informació acabada d'explicar:

Títol: Els principis piklerians a les escoles bressol		
Objectius	Preguntes de recerca	Instruments i procediments de recollida de dades
<p>Objectiu 1:</p> <p>Conèixer la història d'Emmi Pikler i l'Institut Lóczy, els principis piklerians i l'aplicació d'aquests en les escoles bressol.</p>	<p>1.1. Quina és la història d'Emmi Pikler i l'Institut Pikler-Lóczy?</p> <p>1.2. Quines persones van ser les principals influències de Pikler?</p> <p>1.3. Quines experiències avalen la pedagogia pikleriana?</p> <p>1.4. En quins principis se sosté la pedagogia Pikler?</p> <p>1.5. Com s'apliquen els principis piklerians en els contextos de pràctica?</p> <p>1.6. Què pensava Emmi Pikler sobre les escoles bressol i les pràctiques en elles?</p> <p>1.7. De quina manera es poden aplicar els principis piklerians a les escoles bressol?</p>	<p>Recerca bibliogràfica i anàlisi documental</p>
<p>Objectiu 2:</p> <p>Indagar sobre la implementació dels principis piklerians en la realitat de les escoles bressol gestionades per l'empresa <i>Serveis per a la Infància Créixer Junts</i>.</p>	<p>2.1. Per què l'empresa <i>Serveis per a la Infància Créixer Junts</i> escull els principis piklerians com a base del seu projecte educatiu de centre?</p> <p>2.2. Les escoles que escullen la pedagogia de Pikler com a base dels seus principis, poden incorporar també idees d'altres autors?</p>	<p>Entrevista</p>

	<p>2.3. Quina formació han de tenir les educadores d'una escola bressol per poder treballar tenint en compte els principis piklerians?</p> <p>2.4. Els recursos econòmics d'una escola bressol poden determinar la possibilitat d'educar a partir dels principis piklerians?</p> <p>2.5. Quin concepte d'infant comparteixen les educadores de les escoles bressols que segueixen la pedagogia pikleriana?</p> <p>2.6. Quin és el paper de les educadores per tal d'afavorir la llibertat de moviment, l'autonomia i la presa de consciència dels infants?</p> <p>2.7. Quines són les característiques dels infants que es desenvolupen en un context piklerià?</p> <p>2.8. Com són les relacions entre els infants, les educadores i les famílies en un context piklerià?</p> <p>2.9. De quin tipus de propostes gaudeixen els infants d'escoles piklerianes?</p>	
<p>Objectiu 3:</p> <p>Elaborar un conjunt de pautes per a la implantació dels principis piklerians a les escoles bressol.</p>	<p>3.1. Quines pautes ha de seguir l'equip docent d'una escola bressol per treballar a partir de la pedagogia pikleriana?</p>	<p>Redacció personal</p>

5. RESULTATS OBTINGUTS, INTERPRETACIÓ I DISCUSSIÓ

5.1. Resultats objectiu 1

Pel que fa al primer objectiu específic que fa referència a “conèixer la història d’Emmi Pikler i de l’Institut Lóczy, els principis piklerians i l’aplicació d’aquests en les escoles bressol”, s’han considerat les següents dimensions: Emmi Pikler i l’Institut Lóczy; principis bàsics de Pikler-Lóczy; Emmi Pikler i les escoles bressol.

En relació amb la dimensió “**Emmi Pikler i l’Institut Lóczy**”, s’ha pogut conèixer que Pikler va néixer l’any 1902 i va morir el 1984. Va ser una pediatra amb una concepció d’infància diferent de l’habitual en l’època, ja que sempre va considerar i tractar l’infant com “una persona en desenvolupament constant i, alhora, com una persona feta en cadascun dels moments de la seva vida, les necessitats de la qual canviaven seguint el seu desenvolupament” (Falk, 2001, p.8). Després de deu anys d’experiència com a pediatra, l’any 1946 va començar a dirigir un orfenat allà on ella havia viscut la seva infància, Budapest. En aquest orfenat es duïen a terme pràctiques poc comunes en els orfenats d’aquella època, ja que Pikler considerava essencial oferir “un entorn que no solament garantís la bona salut de l’infant, sinó que també permetés que el seu potencial físic i mental es desenvolupés en un context de relacions harmonioses” (Appell, 2003, p.29). L’any 1970 es va convertir en l’Institut Metodològic Nacional per a la Cura i l’Educació, on s’investigava com millorar el desenvolupament dels infants i es formava a professionals i, tres anys després de la mort de la pediatra, aquest va passar a anomenar-se Institut d’Emmi Pikler. Pel que fa a la transcendència de les idees piklerianes, amb el pas dels anys, aquestes idees s’han estès pel món, creant-se nombroses associacions que les defensen, a més de ser traslladades a altres tipus d’institucions com són les escoles bressol.

Pel que fa a la dimensió “**Principis bàsics de Pikler-Lóczy**”, s’ha aprofundit en aquells formulats per Myriam David i Geneviève Appell, els quals són els següents: “valor d’una relació afectiva privilegiada; valor de l’activitat autònoma; necessitat d’afavorir a l’infant la presa de consciència d’ell mateix i del seu entorn; importància d’un bon estat de salut física” (Fabrès, 2009, p.31). A més, també s’ha pogut conèixer la importància que Pikler atribuïa a la llibertat de moviment dels infants per tal de poder sentir-se lliure i anar adquirint autonomia. Per tant, segons els principis piklerians, les relacions afectives i la llibertat de moviment afavoreixen la seguretat necessària perquè els infants puguin actuar de manera autònoma, creant-se una imatge real d’ells mateixos i del món que els envolta

i d'aquesta manera és possible un bon estat de salut física i un desenvolupament òptim. Fent referència a la continuïtat d'aquests principis, s'ha pogut conèixer que la filla de la pediatra considera que tot i que, amb el pas dels anys, es continua vetllant per aquests, hi ha detalls que van canviant. Per exemple, actualment els infants no passen tantes estones al sol com ho feien abans, ja que es procura que aquests disposin d'ombra.

En relació amb la dimensió “**Emmi Pikler i les escoles bressol**”, s'ha pogut conèixer que Pikler recomanava a les famílies que evitessin dur als seus fills i filles a les escoles bressol, ja que ella considerava que era millor que els infants passessin els seus primers anys de vida amb les seves famílies i no en mans d'altres persones. A més, durant la seva carrera professional va donar consells sobre com ajudar als infants a acostumar-se a estar a l'escola i assegurava que no era un procés fàcil. Tot i això, s'ha pogut constatar que existeixen escoles bressol en diferents parts del món on els/les educadors/es basen les seves pràctiques docents en els principis piklerians. En les escoles investigades és evident la intenció de l'equip docent per, a poc a poc, anar adoptant pràctiques piklerianes com oferir possibilitat de llibertat de moviment o assegurar relacions afectives privilegiades. A més, en totes elles també es pot veure reflectit el concepte d'infant de Pikler. Tot i això, no ha estat possible constatar que totes elles hagin dut a terme la pedagogia en la seva totalitat.

5.2. Resultats objectiu 2

Pel que fa al segon objectiu específic que fa referència a “indagar sobre la implementació dels principis piklerians en la realitat de les escoles bressol gestionades per l'empresa *Serveis per a la Infància Créixer Junts*, s'han considerat diverses dimensions per tal de poder agrupar el contingut obtingut: Informació general; Paper de les educadores; Autonomia i llibertat de moviment; Relació educadora-infant; Presa de consciència d'un mateix i de l'entorn; Les famílies a l'escola; Propostes; Espais a l'aire lliure; Experiències personals.

Cal destacar que la informació ha estat obtinguda a partir d'entrevistar a dues professionals que treballen a l'empresa *Serveis per a la Infància Créixer Junts*. L'empresa neix l'any 2004 com un projecte d'autoocupació i inicia les seves activitats l'any 2007 amb la gestió de diverses escoles bressol municipals de Catalunya i, posteriorment, de Madrid. Actualment, gestiona quinze escoles a Catalunya i set a

Madrid, de manera que la seva principal activitat és la gestió de serveis educatius per infants de 0 a 3 anys i les seves famílies.

Per una banda, s'ha entrevistat a la cofundadora de l'empresa i membre de l'Associació Pikler Internacional, Azucena Linares (ent. 1), la qual també és assessora d'escoles infantils i formadora en cursos i seminaris. A més, ha realitzat viatges d'estudi amb la finalitat de conèixer diferents models educatius: Budapest (Lóczy), Itàlia (Reggio Emilia), Finlàndia, entre d'altres. Va dirigir el màster "Educació i Salut en la vida quotidiana", organitzat per la Universitat de Barcelona i ha escrit diversos articles i participat en la redacció de documents i guies d'educació infantil, publicats pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. En els seus inicis, va treballar com a educadora, mestra i directora de diferents escoles infantils.

Per altra banda, s'ha entrevistat a la Jessica Sebastian (ent. 2), la qual fa nou anys que treballa d'educadora d'infantil i tres que és directora de l'Escola Bressol Municipal La Barqueta. Té el títol de cicle formatiu de grau superior d'Educació Infantil i el grau d'Educació Infantil, cursat a la Universitat de Barcelona. Pel que fa a l'EMB La Barqueta, està situada al Masnou i és una de les escoles gestionades per *Serveis per a la Infància Créixer Junts*. Està formada per sis educadores (una d'elles la directora) i seixanta-un infants, dividits en quatre aules. Hi ha una aula de lactants amb vuit infants, una aula de caminants amb tretze infants i dues aules de maternals amb vint infants cada una, així que totes les aules disposen dels metres quadrats necessaris per poder acollir al nombre d'infants que estan permesos per ràtio. A més, l'escola està dotada d'un gran pati/jardí, on els infants també passen moltes estones del seu dia a dia.

Pel que fa a l'entrevista a A. Linares, s'ha pogut conèixer de quina manera s'apliquen els principis piklerians a les seves escoles, oferint-nos una àmplia visió del dia a dia dels infants i del paper de les educadores a la totalitat dels centres que l'empresa gestiona. A més, ha estat possible descobrir algunes de les limitacions amb les quals es poden trobar les escoles bressol a l'hora d'aplicar els principis. Pel que fa a l'entrevista a J. Sebastian, s'han pogut conèixer les pràctiques docents relacionades amb les idees de Pikler des d'un punt de vista més proper, coneixent concretament el dia a dia de l'EBM La Barqueta, tenint en compte les característiques dels seus infants i el paper de les educadores. Tot i això, cal destacar que ambdues entrevistades han donat respostes molt semblants, raó per la qual, s'han unificat moltes de les respostes a l'hora d'elaborar els resultats.

A partir de les diverses dimensions formulades, a continuació s'exposen les respostes de les entrevistades, relacionades amb les fonts citades al marc teòric per tal de poder contrastar tota la informació obtinguda:

Informació general

Pel que fa a l'elecció dels principis piklerians, la cofundadora A. Linares (entrevista personal, 26 d'abril del 2020), assegura que a través de la seva dilatada trajectòria ha pogut conèixer diverses realitats educatives de diferents països, basades en diferents referents de l'educació infantil i, segons ella, la persona que s'ha centrat més en l'educació dels infants de 0 a 3 anys i que ha creat uns principis que atenen les necessitats reals dels infants més petits, ha sigut Pikler, raó per la qual la seva empresa l'escull com a figura que més identifica a les seves escoles. Tot i això, les dues persones entrevistades asseguren que també tenen en compte altres autors com Reggio Emilia, Loris Malaguzzi i Waldorf, ja que sempre és enriquidor escoltar, estudiar i analitzar altres tendències que no són contradictòries entre si i que poden aportar varietat de beneficis als infants.

Quant als beneficis dels quals poden gaudir els infants que es desenvolupen en contextos piklerians, les dues entrevistades coincideixen en el fet que els infants obtenen beneficis referents a l'autonomia, la llibertat de moviment, la presa de consciència d'ells mateixos i de l'entorn. Ambdues, també insisteixen en el fet que la pedagogia de Pikler, basada en la vida quotidiana, proporciona beneficis tant a curt com llarg termini, ja que els infants aprenen a reconèixer les seves necessitats, els seus desitjos, els seus interessos, i a saber manifestar-los per tal que siguin respectats. A més, J. Sebastian (entrevista personal, 29 d'abril del 2020), explica que per a les educadores del centre, els principis piklerians no només són una metodologia de treball sinó que formen part d'una filosofia de vida que duen a terme durant el seu dia a dia amb tota la seva comunitat.

Fent referència a la formació necessària per treballar a les seves escoles, les dues entrevistades expliquen que totes les educadores disposen de formació relacionada amb els principis piklerians. Per una banda, les directores han de fer, com a mínim, un curs bàsic de Lóczy, a Budapest o Barcelona. Per tant, la segona entrevistada disposa d'aquests cursos, ja que està a càrrec de la direcció d'una de les escoles. Per altra banda, la resta de l'equip, cada curs ha de fer un assessorament piklerià de 20 hores. A més, l'empresa ofereix altres opcions de formació, sovint impartides per persones responsables de l'institut Lóczy.

Tot i la formació de qualitat de les docents dels diferents centres, les entrevistades expliquen que sovint les escoles bressol es troben amb dificultats per poder implementar de manera ajustada els principis piklerians. A més, asseguren que els recursos econòmics no determinen la possibilitat d'acompanyar als infants en els seus processos seguint la pedagogia de Pikler però sí que limiten les possibilitats. A. Linares i J. Sebastian coincideixen en el fet que la base de l'èxit és l'actitud de l'educadora, la sensibilitat, el saber fer i la seva presència i diuen que tot això no costa diners, però ambdues també insisteixen que si les escoles disposessin de més recursos econòmics, podrien contractar a més educadores i seria possible treballar amb grups d'infants reduïts. “D'aquesta manera podrien existir més moments de qualitat lligats a la individualitat, que és un principi bàsic”, assegura J. Sebastian.

Per exemple, A. Linares diu que seria ideal comptar amb tres persones al dia per a cada espai com tenen a Budapest, però això és impossible a la nostra realitat, per tant s'intenta que siguin dues persones a l'hora del dinar i en moltes escoles la directora ha de fer de suport en algun grup per poder ser dues persones en aquest moment. També diu “creiem que per donar de dinar als infants és imprescindible separar l'espai de dinar de l'espai de joc i per fer això és molt adequat tenir unes balles però hi ha escoles que no en tenen perquè no tenen partida pressupostària en aquests moments. Quan passa alguna cosa així busquem altres alternatives, per exemple, separem els espais amb mobles”.

Quant al concepte d'infant, les dues entrevistades consideren que un infant és una persona de ple dret, potent, competent, única, amb capacitats innates, desitjos, interessos i curiositats que s'han de respectar per tal que aquest pugui dur a terme l'activitat espontània a partir de la qual podrà entendre qui és ell mateix i el món que l'envolta. Per tant, condeixen amb la idea general d'infant que Falk (2001) exposa de Pikler.

Paper de les educadores

Pel que fa al paper de les educadores, J. Sebastian, coincidint amb Herran (2013), diu que és imprescindible que l'adult identifiqui i entengui en quin moment evolutiu es troba l'infant, sempre confiant que és un infant capaç. A més, puntualitza que les principals tasques de les educadores són: observar, preparar espais i acompanyar a l'infant en tots els seus processos. Per altra banda, les dues entrevistades coincideixen que tot i que l'activitat de l'educadora és important en tot moment, el principal protagonista sempre ha de ser l'infant. A més, depenent del moment, les educadores intervenen d'una manera o

d'una altra perquè el seu rol varia en funció del que necessita l'infant, ja que, tal com diu Appell (2003), "en els moments d'atenció física la interacció entre l'adult i l'infant és més directa i íntima" (p.29). En canvi, les entrevistades expliquen que en els moments de joc el rol principal de l'educadora és preparar espais i, pel que fa a aquests moments, J. Sebastian diu que els infants interaccionen més entre ells que amb les educadores però que, tot i això, sí que hi ha moments que també busquen a l'adult o aquest ha d'intervenir perquè es creen conflictes que necessiten la seva intervenció.

Autonomia, llibertat de moviment

Quant a la pregunta que si consideren que els infants de les seves escoles són infants autònoms, les dues entrevistades han contestat que sí. A. Linares destaca la seva capacitat de decidir a l'hora de dormir, menjar, jugar, etc. i J. Sebastian diu que també disposen d'un vocabulari molt ampli i ric, seguretat en els moviments i confiança. A més, la segona entrevistada assegura que "tenen un desenvolupament de la personalitat abismal" perquè saben identificar emocions, mostren facilitat per expressar sensacions i sentiments. Ambdues entrevistades també destaquen que l'adquisició de l'autonomia és possible si les educadores vetllen perquè tinguin una bona autoestima i se sentin segurs i lliures. Tot i això, A. Linares explica que llibertat no vol dir llibertinatge, és a dir, els infants són lliures però amb unes normes. Per exemple, els infants no poden pujar a les taules, ja que a la nostra societat la taula s'utilitza per menjar i no per escalar.

Pel que fa al mobiliari, espais i material, la primera entrevistada assegura que en totes les escoles estan pensats per afavorir la llibertat de moviment i l'autonomia dels infants, ja que és, com diu Falk (2009), és essencial fer possible que l'infant no sigui dependent de l'adult i se senti segur a l'hora d'actuar autònomament. Per aquesta raó, A. Linares explica que les mides de les taules i les cadires estan a l'altura dels infants i, fins i tot, els centímetres canvien d'un espai a l'altra dependent de l'edat dels infants. J. Sebastian també diu que a l'EBM La Barqueta disposen de mobiliari Pikler com és el cas del triangle de Pikler, una estructura de fusta que permet que l'infant experimenti mitjançant el moviment.

Relació educadores-infants

Fent referència a les preguntes relacionades amb les relacions entre les educadores i els infants i la seva importància, les dues entrevistades coincideixen que aquestes són essencials pel desenvolupament de l'infant. Coincidint amb Falk (2001), expliquen que l'infant necessita relacions afectives de qualitat per poder sentir-se segur i aconseguir un desenvolupament òptim, assolint un elevat grau d'autonomia, regulació d'un mateix, control de la conducta i creació de la pròpia identitat i personalitat. A més, afegixen que, per tal que aquestes relacions siguin riques i sanes, és fonamental que estiguin basades en el respecte i l'estima.

Pel que fa al paper de les educadores, les entrevistades, coincidint amb Herran (2013), destaquen que una de les principals tasques és observar en els diferents moments del dia (moments de joc, de menjar, de descans...), ja que només d'aquesta manera poden identificar les necessitats dels infants i donar resposta. A. Linares, de la mateixa manera que Falk (2009), fa distinció entre els moments de joc autònom i els moments de cura i relació. Explica que, pel que fa als moments de joc, el paper de l'educadora és el de facilitadora d'entorns, per tal d'adequar els entorns a les necessitats dels infants i que aquests puguin actuar lliurement en espais rics. Pel que fa als moments de cura, assenyala que sempre ha de ser la mateixa educadora la que s'encarrega d'un infant, la qual es converteix en l'educadora referent.

Per tant, l'entrevistada té en compte la importància que donava Pikler al fet que fos un únic adult el principal responsable del benestar de l'infant, tal com assegura Apell (2003). A més, J. Sebastián, assegura que d'aquesta manera és possible que es doni el principi d'estabilitat, al qual fa referència Falk (2001). Per aquesta raó, l'empresa *Serveis per a la Infància Creixer Junts*, vetlla perquè els infants gaudeixin d'una continuïtat pel que fa a les seves educadores referents, procurant que durant els tres cursos a l'escola sempre sigui la mateixa educadora la que s'encarrega de cada infant.

A. Linares també diu que l'educadora en qüestió ha de tenir en compte tres condicions bàsiques: iniciativa, cooperació i reciprocitat, ja que és imprescindible tenir en compte la iniciativa dels infants perquè és la base de la seva activitat autònoma, la qual parteix de les seves ganes i la seva il·lusió. A més, ha d'haver-hi cooperació tant per part de l'adult com de l'infant, ja que sinó no hi ha una relació de qualitat i, per últim, ha d'haver-hi reciprocitat en les accions (l'infant fa, l'educadora respon, i així successivament).

Tot i això, les entrevistades també expliquen que existeix un problema organitzatiu, ja que seria ideal que una mateixa persona estigués amb el grup d'infants tot el dia, però això és impossible perquè moltes vegades els horaris i les necessitats no coincideixen. A més, quan l'educadora referent està de baixa, sempre es procura que sigui la mateixa persona qui la substitueixi però a vegades això tampoc és possible.

Presa de consciència d'un mateix i de l'entorn

Pel que fa a la presa de consciència d'un mateix i de l'entorn, les dues entrevistades coincideixen en el fet que aquesta és fonamental per tal de poder desenvolupar-se en tots els àmbits. Fent referència al paper de les educadores, coincidint amb el que diuen Appell (2003) i Herran (20013), les entrevistades parlen de la importància d'anticipar als infants tot allò que passarà i verbalitzar tot el que passa a cada moment, tenint en compte a les emocions dels infants per tal d'ajudar-los en aquest procés.

A. Linares i J. Sebastian també diuen que a través de la llibertat de moviment, els infants poden interactuar amb l'entorn i d'aquesta manera anar prenent consciència d'ells mateixos i de tot allò que els envolta. Per tant, les entrevistades coincideixen amb Herran (2013), que diu que a través de l'activitat autònoma l'infant va passant per una successió d'etapes i va adquirint coneixements d'ell mateix i l'entorn que l'envolta.

Les famílies a l'escola

Les dues entrevistades expliquen que consideren a les famílies part de la comunitat educativa i són una peça fonamental. Asseguren que el contacte directe amb les famílies ajuda a aprendre i a compartir, a conèixer als infants i als seus entorns i d'aquesta manera poden oferir oportunitats perquè creixin de manera sana i equilibrada.

Per una banda, A. Linares diu que és fonamental la comunicació entre l'equip docent i les famílies i per aquesta raó, hi ha diferents moments del dia on es fa possible aquest intercanvi d'informació a través de diferents vies. Hi ha escoles que disposen d'agendes digitals i d'altres que tenen agendes en paper, es fan reunions de grup, entrevistes individuals, etc. Per altra banda, J. Sebastian explica que a l'EBM La Barqueta, s'ofereixen estones per compartir i parlar sobre aspectes relacionats amb la criança que inquieten a les famílies. Assegura que hi ha famílies que tenen molts neguits i d'aquesta manera es procura donar resposta, sempre respectant la realitat de cadascuna. Per tant, cal

tenir en compte que cada família és diferent i ha de ser acceptada i respectada sense caure en comparacions, tal com diu Boden (2016).

Propostes

Les dues entrevistades coincideixen que a les seves escoles es procura que totes les propostes estiguin dotades de material natural (roba, fusta, metall, etc.), de manera que s'intenta evitar l'existència de plàstic, tal com diu Tardos en la conversa amb Fabrés (2009). A més, J. Sebastian diu que el fet d'oferir material reciclat i inespecífic fomenta que els infants puguin realitzar diferents tipus de jocs (manipulació, construcció, moviment...) a través d'un mateix objecte. Pel que fa als colors predominants de les escoles, les dues entrevistades, diuen que aquests han de ser neutres i no sobreestimulants, tal com diuen les educadores de l'EBM La Lluna (2010). Tot i això, les parets de l'EBM La Barqueta són de color taronja i tant A. Linares com J. Sebastian manifesten el seu desig de poder canviar aviat el color taronja per un color neutre.

La primera entrevistada també parla d'objectes concrets i, per exemple, explica que procuren que els sonalls siguin transparents perquè els infants puguin veure per què sona (es produeix un so perquè hi ha llavors dins que xoquen entre elles). A més, coincidint amb Falk (2009), remarca que el material que s'ofereix als infants ha de ser adequat a les seves capacitats. Per exemple, diu que no té cap sentit proporcionar-los material que no poden manipular perquè tenen un pes més gran del que ells poden suportar. També explica que, recentment, han fet una investigació sobre si és enriquidor o no que els infants de 0 a 2 anys disposin de miralls i han arribat a la conclusió que és millor que no, ja que creuen que aquests distorsionen la realitat.

Espais a l'aire lliure

Pel que fa als espais a l'aire lliure, A. Linares especifica que no utilitzen la paraula pati, sinó que per denominar els espais a l'aire lliure utilitzen la paraula jardí, ja que procuren dotar aquests espais de vegetació amb la intenció de representar un autèntic jardí. A més, tal com diu Tardos en l'article publicat per Fabrés (2009), l'entrevistada explica que és imprescindible que cada dia els infants surtin a l'exterior independentment de la temperatura, raó per la qual moltes escoles hi surten fins i tot els dies de pluja. Tot i això, A. Linares diu que depenent de l'escola, els infants passen més o menys estones a l'exterior, ja que hi ha escoles que durant algunes èpoques de l'any dinen o berenen fóra

i d'altres que no. Fent referència concretament a l'EBM La Barqueta, J. Sebastian diu que, tenint en compte les característiques de cada grup, a la seva escola sí que hi ha grups que mengen al jardí. Tot i això, a diferència de Lóczy, a cap de les escoles els infants realitzen la migdiada a l'exterior.

Quant al material del jardí, les dues entrevistades expliquen que és molt important que els espais a l'aire lliure, igual que a la resta d'estances de l'escola, estiguin dotats de material educatiu, ja que és un espai més d'aprenentatge. Fent referència al mobiliari, A. Linares explica que la dotació de l'espai acostuma a venir imposada per l'Ajuntament però, quan existeix la possibilitat que l'empresa compri mobiliari, la tendència és comprar material de fusta tractada i aquest es compra a la cooperativa Albera, una cooperativa que ofereix mobles i aparells de joc i moviment Pikler.

També, una de les preguntes de l'entrevista fa referència a si les escoles disposen de canviador a l'aire lliure i ambdues entrevistades han explicat que no. Concretament J. Sebastian explica que no disposen de canviador al jardí, ja que seria necessari disposar d'un espai íntim però que alhora es pogués veure a la resta d'infants que estan al jardí i, fins al moment, s'ha considerat que no és viable.

Quant al comportament dels infants, la segona entrevistada també explica que, en oferir les mateixes propostes tant a l'interior com a l'exterior, la manera de comportar-se és la mateixa pel que fa a la tipologia de joc. Tot i això, també diu que sovint s'observen més conflictes als espais tancats, probablement perquè són espais on els infants poden sentir que sovint els altres envaeixen el seu espai. La primera entrevistada afegeix que algunes escoles han decidit deixar d'utilitzar motos i cotxes al jardí, ja que es produïen molts conflictes i a més, les seves rodes feien un soroll molt molest que interferia amb l'harmonia necessària de l'ambient que, tal com diu Appell (2003), Pikler considerava necessària per al bon desenvolupament dels infants.

Experiències personals

A. Linares ha treballat en escoles amb altres tipus de metodologia i assegura que ha pogut observar diferències evidents en el desenvolupament dels infants. Explica que fa molts anys va treballar en escoles conductistes, on les propostes es limitaven a què els infants fessin fitxes i juguessin amb material que només estava al seu abast quan l'educadora ho permetia. L'entrevistada assegura que, a diferència dels infants que creixen en ambients

piklerians, aquests infants eren submisos, no mostraven pensament crític i sempre estaven a l'espera del que l'educadora els digués.

En canvi, la segona entrevistada explica que ella sempre ha treballat en escoles bressols de l'empresa *Serveis per a la Infància Creixer Junts*, raó per la qual sempre ha treballat amb la mateixa pedagogia i no pot valorar diferències entre infants que han estat escolaritzats en escoles amb diferents pedagogies.

Per acabar l'entrevista, les dues entrevistades expliquen que són conscients que, a causa de les diferències existents entre la realitat hongaresa i la nostra, no poden actuar de la mateixa manera que es feia a Lóczy. Per exemple, J. Sebastian diu que el nombre d'infants per educador/a no és el mateix i A. Linares explica que els espais tampoc, de manera que les pràctiques no poden ser idèntiques. Tot i això, tenint en compte l'opinió de les entrevistades, cal destacar que, tot i ser difícil traslladar les pràctiques de manera exacta, amb estima i dedicació sí que és possible traslladar l'essència de Pikler a les escoles bressol.

5.3. Resultats objectiu 3

Pel que fa al tercer objectiu específic que fa referència a “elaborar un conjunt de pautes per a la implantació dels principis piklerians a les escoles bressol”, s’han considerat tres dimensions per tal d’elaborar un document clar i concís. Aquestes són les següents: Principis bàsics; Concepte d’infant; Paper dels/les educadors/es.

El document té intenció d’anar destinat a persones interessades a conèixer, de manera bàsica i senzilla, els principis bàsics que sustenten les idees de Pikler, el concepte d’infant que defensa la pedagogia pikleriana i les principals tasques dels/les educadors/es en les escoles bressol. Per tant, es pretén que sigui un document guia per aquells/es educador/es que desitgen basar les seves pràctiques docents en la pedagogia d’Emmi Pikler, ja sigui perquè volen iniciar un projecte nou o perquè s’incorporen a treballar en una escola basada en aquesta pedagogia. Tot i això, també pot ser un document que serveixi a qualsevol persona interessada a conèixer les principals idees de la pedagogia en qüestió.

DOCUMENT GUIA SOBRE LA PEDAGOGIA PIKLERIANA

Emmi Pikler assegurava que, per aconseguir el desenvolupament òptim dels infants, cal que s'afavoreixin els següents **principis bàsics**:

- Una relació afectiva privilegiada
- Autonomia i llibertat de moviment
- Pressa de consciència d'un mateix i de l'entorn
- Bon estat de salut física

A més, la pedagogia pikleriana es basa també en el següent **concepte d'infant**:

- Un infant és una persona en ple dret, competent, única, amb capacitats innates, desitjos, interessos, necessitats i curiositats que s'han de respectar perquè pugui actuar de manera espontània i autònoma, sentint-se lliure a l'hora d'explorar i adquirir la pressa de consciència d'ell mateix i de l'entorn. A més, un infant és una persona feta de cadascun dels moments de la seva vida i les seves necessitats varien en funció del moment evolutiu en el qual es troba.

Tenint en compte els principis bàsics i el concepte d'infant en què es basa la pedagogia pikleriana, el **paper de l'educador/a** ha de ser el següent:

- **Observar a l'infant i al seu entorn.** És imprescindible que l'adult observi a l'infant per tal d'identificar el moment evolutiu en el qual es troba i poder adequar l'entorn a les seves possibilitats. A més, observant l'educador/a pot reconèixer les necessitats reals de l'infant i donar-les resposta, sempre oferint varietat d'oportunitats perquè pugui moure's en llibertat i explorar-se a ell mateix i a l'entorn. D'aquesta manera l'infant pot anar prenent consciència de les seves capacitats i competències. També a través de l'observació, l'educador/a pot detectar quan és necessari intervenir i quina és la millor manera de fer-ho, adequant-se a allò que necessita l'infant.
- **Acompanyar a l'infant.** És imprescindible que l'adult acompanyi a l'infant en els diferents processos que aquest protagonitza, sempre tenint en compte les seves possibilitats, evitant forçar processos. Aquest acompanyament és de qualitat sempre i quant l'infant pugui gaudir d'una seguretat afectiva, la qual esdevé de vincles afectius estables entre l'adult i l'infant, basats en el respecte i l'estima. Cal tenir present que

l'acompanyament pot donar-se de manera intervencionista o no intervencionista, ja que depenent del moment del dia, l'infant requereix un tipus d'actuació o una altra per part de l'adult però és important que aquests sempre es mostri present. Durant els diferents moments del dia, l'adult pot acompanyar a l'infant a través del llenguatge gestual (gestos tendres o mirades) o a través del llenguatge verbal, anticipant esdeveniments, explicant allò que està succeint, verbalitzant emocions i sentiments i convidant-lo a participar de manera activa. Pel que fa al nombre d'adults recomanable per acompanyar a un infant, és preferible que sigui el més reduït possible de manera que, en el cas que sigui viable, és recomanable que sempre sigui el educador/a qui s'encarregui de l'infant, prioritzant els moments d'atenció i cura. Tot i això, és important que l'educador/a actuï atenent els límits de la seva professió, procurant no tenir sentiments maternals instintius.

- **Presentar i crear espais, material i propostes.** És imprescindible que l'adult presenti i creï espais, materials i propostes que convidin a l'infant a l'activitat autònoma. És important que siguin espais segurs, sense l'existència de cap factors de risc, ja que només d'aquesta manera es pot assegurar la seguretat dels infants per tal que puguin moure's en llibertat. Pel que fa al material, aquest ha de ser natural, evitant la presència de plàstic, així que cal prioritzar material com roba, fusta, metall... A més, si l'adult proporciona material inespecífic i reciclat, afavoreix la imaginació i la creativitat de l'infant, possibilitant que amb un mateix objecte es puguin dur a terme varietat d'accions. També és important que s'eviti la presència de factors sobreestimulants com pot l'excés de sorolls molestos o els colors intensos. L'educador/a ha de procurar crear ambients harmoniosos, on regni la pau i la tranquil·litat.

Per últim, cal destacar la importància que l'infant gaudeixi de roba còmoda per tal de poder moure's en llibertat i actuar de manera autònoma, partint dels seus desitjos i interessos, i descobrir-se a ell mateix i al seu entorn. A més, cal que l'adult confiï en les seves capacitats a l'hora d'assolir avenços motors, respectant els diferents moments evolutius en els quals es va trobant i evitant forçar processos. Segons Pikler, d'aquesta manera l'infant podrà assolir aprenentatges profitosos per desenvolupar-se com a ser integral.

6. CONCLUSIONS GENERALS

6.1. Conclusions

La principal conclusió extreta de la recerca duta a terme és que nombrosos professionals de l'educació recolzen els principis piklerians, considerant que aquests principis afavoreix el desenvolupament òptim dels infants. Per aquesta raó, durant el pas dels anys, les idees de Pikler s'han estès per molts llocs del món, sobretot entre persones interessades en l'acompanyament i la cura d'infants de 0 a 3 anys.

Una altra conclusió és que la pedagogia pikleriana pot traslladar-se des de l'orfenat Lóczy a diferents escoles bressol, però difícilment aquesta es pot aplicar idènticament a com es feia a l'orfenat, ja que les condicions no són les mateixes. Factors com els espais, el mobiliari, els horaris i el nombre de professionals, poden influir en la manera de dur a terme els principis piklerians. Tot i això, tal com es recull a les entrevistes, la base de l'èxit d'aquests principis és l'actitud i la predisposició de l'equip docent.

6.2. Objectius assolits i limitacions

Tal com es pot apreciar durant el transcurs del treball, ha estat possible assolir tots els objectius marcats. Pel que fa al primer objectiu específic, el qual fa referència a la història d'Emmi Pikler i de l'Institut Lóczy, els principis piklerians i l'aplicació d'aquests en les escoles bressol, s'ha pogut assolir a través de la realització del marc teòric, el qual recull la informació necessària per a la realització del treball. Tot i això, el límit de pàgines establert ha suposat una limitació, ja que si aquest no hagués existit, hagués estat possible aprofundir més en el contingut en qüestió. A més, a causa de la situació causada per la COVID-19, no ha estat possible accedir a material de recerca de les biblioteques físiques.

Pel que fa al segon objectiu específic, el qual consistia a indagar sobre la implementació dels principis piklerians en la realitat de les escoles bressol gestionades per l'empresa *Serveis per a la Infància Creïxer Junts*, també ha estat assolit. A través de l'entrevista ha estat possible conèixer com s'apliquen la pedagogia pikleriana en algunes escoles bressol. Tot i això, sense la limitació de pàgines hagués estat possible aprofundir més en pràctiques concretes com el canvi de bolquers, els moments dels àpats o l'adaptació.

Quant al tercer objectiu específic, el qual fa referència a l'elaboració d'un conjunt de pautes per a la implantació dels principis piklerians a les escoles bressol, també ha estat

assolit però, tot i que s'ha elaborat el document en qüestió, aquest no ha estat redactat estrictament en forma de pautes. Finalment, s'ha considerat més enriquidor elaborar un document de caire narratiu que recull les principals idees de Pikler i les principals tasques que han de desenvolupar els educadors i educadores per tal d'afavorir un desenvolupament òptim dels infants.

Per últim, cal destacar que aquests objectius no són els que es pretenien plantejar en un inici, ja que la idea principal era basar l'estudi en l'observació d'una escola bressol però la situació actual causada per la COVID-19 ha suposat limitacions en l'elaboració d'aquest TFG, impossibilitant les observacions a les escoles. Per aquesta raó, la recerca de contingut s'ha vist limitada a dur a terme una recerca bibliogràfica i a realitzar entrevistes. Encara que, probablement l'estudi hagués estat més ric amb la informació obtinguda a partir l'observació, finalment, a través dels recursos utilitzats ha estat possible obtenir la informació necessària per dur a terme l'estudi de manera satisfactòria.

6.3. Noves línies de recerca

A partir de l'elaboració d'aquest treball sorgeixen noves línies de recerca. Una d'elles podria ser la realització d'un estudi de contrast entre infants que van o han anat a escoles bressol bassades en els principis piklerians i infants escolaritzats en altre tipus d'escoles. Seria interessant comprovar si existeixen diferències en les característiques dels seus desenvolupaments.

Per altra banda, també seria interessant comprovar si, amb pressupostos més elevats a les escoles bressol, seria possible arribar a traslladar de manera exacta les pràctiques docents, tal com es feien a l'orfenat dirigit per Pikler.

Una altra opció podria ser destinar treballs sencers a estudiar moments concrets, com les estones dels àpats, el canvi de bolquers o el procés d'adaptació. D'aquesta manera es podria aprofundir molt més en aquests processos i conèixer si realment es poden dur a terme igual que a l'orfenat Lóczy.

Per últim, també es podria estudiar si realment és necessari que sigui un número molt reduït d'adults els que s'encarreguin de la cura de l'infant, o si ampliant el número però oferint relacions de qualitat de totes formes, l'infant pot aconseguir un desenvolupament òptim i millorar les seves competències pel que fa la socialització.

6.4. Reflexió personal

L'experiència personal al realitzar el TFG ha estat satisfactòria, tot i l'existència de factors que han dificultat aquest procediment. Primer de tot, definir l'objecte d'estudi, emmarcar el problema, trobar articles de qualitat i seleccionar el contingut va resultar difícil i va suposar un llarg procés, però, finalment ha estat possible determinar el tema d'estudi i elaborar un marc teòric que recull la informació necessària.

Pel que fa a la metodologia utilitzada, aquesta ha resultat satisfactòria i ha possibilitat assolir els objectius. Quant a l'organització dels resultats, aquesta no ha estat fàcil, ja que l'entrevista va ser enregistrada en àudios i a l'hora de plasmar-la al treball ha estat difícil seleccionar i sintetitzar la informació. Tot i això, s'han organitzat els resultats de manera clara i entenedora, igual que s'ha procurat fer amb les conclusions. Els resultats seran compartits amb les entrevistades i amb aquelles persones a qui els hi puguin ser útils.

Fent referència als aprenentatges que ha suposat la realització d'aquest treball, considero que he après més enllà del contingut d'estudi. Per una banda, he ampliat els meus coneixements sobre la pedagogia pikleriana i la seva aplicació a les escoles bressol i, per altra banda, he fet front a dificultats personals com és la síntesi d'informació.

Quant a les tutories, aquestes no han sigut moltes però han estat de qualitat i han servit per resoldre dubtes. A més, tot i haver necessitat consultar certs aspectes amb el meu tutor, considero que més enllà de les incerteses generades per la situació actual, he aconseguit treballar de manera autònoma, adaptant-me als imprevistos sorgits.

Per tant, tot i les dificultats òbvies a causa de la situació viscuda, he gaudit del procés del TFG i actualment estic orgullosa del resultat obtingut. Tot i això, si hagués de tornar a realitzar el treball, em centraria en aspectes concrets del dia a dia com, per exemple, el moment del canvi de bolquer. Crec que d'aquesta manera seria possible aprofundir molt més en aspectes de rellevant importància dins de la pedagogia pikleriana.

Quant a la meua opinió personal sobre les pràctiques de Pikler, m'agradaria deixar constància que estic a favor d'elles i tinc la intenció d'interioritzar-les com a docent. Tot i això, m'agradaria conèixer si realment és imprescindible que sigui un únic adult qui s'encarregui dels moments de cura i atenció de l'infant o, si pel contrari, el fet d'ampliar el nombre d'adults però sense deixar d'oferir relacions de qualitat, pot suposar una major adquisició d'habilitats socials en l'infant, augmentant les seves competències socials.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Appell, G. (2003). Focus en... Emmi Pikler i Lóczy. *Infància en Europa*, 5, 29-33.
- Bisquerra, R. (2012). *Metodología de la investigación educativa*. La Muralla.
- Boden, M. (2016). La acogida del niño y de su familia. Herstal, una escuela infantil municipal. *RELAdeI*, 5 (3), 57-65.
- Duran, T. (1988). L'infant autònom: conversa amb Judit Falk. *Infància*, 46, 13-14.
- Educadores de l'EBM La Lluna (2010). Com hem començat a introduir els principis bàsics de Lóczy. *Guix d'infantil*, 53, 17-19.
- Fabrés, M. (2009). Conversa amb Anna Tardos directora de l'Institut Pikler - Lóczy. *Infància*, 168, 31-33.
- Falk, J. (1996). Lóczy y su historia. *La Hamaca*, 8, 4-15.
- Falk, J. (2001). L'estabilitat per la continuïtat i qualitat de les atencions i relacions. *Infància*, 121, 7-14.
- Falk, J. (2009). Los fundamentos de la verdadera autonomía. *Infancia*, 116, 22-31.
- Ferri, R. (2010). La importància del canvi de bolquers en els bebès. *Guix d'infantil*, 53, 20-22.
- Herran, H. (2013). La Educación Pikler-Lóczy: Cuando educar empieza por cuidar. *RELAdeI*, 2 (3), 37-56.
- Herran, H. (2016). Metodología Observacional en la Escuela Infantil Pikler de Budapest. *RELAdeI*, 5 (3), 91 - 98.
- Singla, M. (2009). El respecte per la llibertat de moviments. *Guix d'infantil*, 168, 19-21.
- Òdena, P. (2003). Emmi Pikler y la educación de los más pequeños. *Infancia*, 81, 26-30.
- Pikler, E. (1985). *Moverse en libertad: desarrollo de la motricidad global*. Narcea.
- Pikler - Lóczy Euskal Herriko elkarte. (2016). Pikler - Lóczy en el mundo. *RELAdeI*, 5 (3), 122-125.

Tardos, A. (1992). Autonomía y/o dependencia. *Infancia*, 15, 4-9.

Vidella, R. (2010). Hi ha bebès que van sols a dormir... *Guix d'infantil*, 53, 26-27.

Wettich, H. (2005). Autonomía y cooperación en la vida diària. *Infancia*, 89, 12-15.

ANNEXOS

Annex 1: Guió de les entrevistes

- Entrevista a Azucena Linares

Informació general:

1. Per què heu escollit els principis piklerians com a base dels vostres projectes educatius de centre? Quins beneficis creieu que proporcionen als infants?
2. Les escoles gestionades per la vostra empresa tenen en compte principis pedagògics d'altres autors? En cas afirmatiu, quins i per què no us limiteu als de Pikler?
3. Les educadores de les diferents escoles bressols tenen formació específica pel que fa als principis piklerians?
4. Consideres que els recursos econòmics d'una escola bressol poden determinar la possibilitat d'educar a partir dels principis piklerians? En cas afirmatiu, vosaltres us veieu obligats a sacrificar algunes pràctiques que duríeu a terme en el cas de disposar d'un pressupost més elevat?
5. Em podries definir el vostre concepte d'infant?

Autonomia:

6. De quina manera actuen les educadores per afavorir l'autonomia dels infants? Consideres que hi ha diferència entre els moments de joc i els moments de cura?
7. Consideres que els vostres infants són infants autònoms? En cas afirmatiu, quines característiques destacaries d'ells pel que fa al grau d'autonomia?
8. Els espais, mobiliari i material de l'escola estan pensats per afavorir l'autonomia dels infants? En cas afirmatiu, podries explicar de quina manera i explicar per què es considera important?

Llibertat de moviment:

9. Consideres que els infants de les vostres escoles es desenvolupen en un ambient que possibilita la llibertat de moviment? En cas afirmatiu, quins són els factors que ho fan

possible i quins beneficis mostren els infants? (paper de les educadores, espais, mobiliari, material..)

Relació infant-educadora:

10. Com són les relacions entre els infants i les educadores?
11. Consideres que les relacions afectives entre els infants i les educadores són essencials pel desenvolupament dels infants? Per què?
12. Sempre és la mateixa educadora la que està amb ell o aquestes van canviant depenent del moment del dia? En el cas que sigui més d'una educadora la que està amb l'infant, quina importància doneu al traspàs d'informació entre aquestes?

Presca de consciència d'un mateix i de l'entorn:

13. De quina manera actuen les educadores per afavorir als infants la presa de consciència d'ell mateix i de l'entorn?
14. Consideres que aquesta presa de consciència és fonamental pel desenvolupament dels infants? Per què?

Famílies:

15. Quin és el paper de les famílies a les vostres escoles?

Propostes:

16. Quin tipus de propostes oferiu als vostres infants? Quina és la finalitat d'aquestes propostes i quins beneficis suposen pels infants?

Espais a l'aire lliure:

17. Quina importància tenen els espais a l'aire lliure a les vostres escoles? Els infants de les vostres escoles passen moltes estones a l'aire lliure? Quin tipus d'activitats duen a terme? Els infants mengen i/o dormen fóra?
18. Consideres que els infants es comporten de la mateixa manera en els espais de l'escola que són tancats que en els espais oberts? Per què?

19. De quin mobiliari i material estan dotats els espais a l'aire lliure de les vostres escoles? Disposeu de canviadors al pati/jardí? Per què?

Experiències personals:

20. Has treballat seguint altres metodologies i creus que hi ha diferències evidents en el desenvolupament dels infants?

21. Consideres que aquells infants que són educats a partir de les idees piklerianes tenen més beneficis que els infants educats a partir d'altres metodologies? Per què?

22. Consideres que a les vostres escoles realitzeu pràctiques diferents de com ho faria Emmi Pikler?

- Entrevista a Jessica Sebastian

Informació general:

1. Quins beneficis creus que tenen els infants que són educats a partir dels principis piklerians?

2. La vostra escola només té en compte els principis piklerians o també en compte principis pedagògics d'altres autors? En cas que tingui en compte d'altres, quins són?

3. Les treballadores de l'escola teniu formació específica pel que fa als principis piklerians?

4. Consideres que els recursos econòmics d'una escola bressol poden determinar la possibilitat d'educar a partir dels principis piklerians? En cas afirmatiu, vosaltres us veieu obligats a sacrificar algunes pràctiques que duríeu a terme en el cas de disposar d'un pressupost més elevat?

5. Em podries definir el vostre concepte d'infant?

Autonomia:

6. De quina manera actuen les educadores per afavorir l'autonomia dels infants? Consideres que hi ha diferència entre els moments de joc i els moments de cura? (per

exemple, als moments de cura la intervenció de l'adult és més directa que en els moments de joc)

7. Consideres que els vostres infants són infants autònoms? En cas afirmatiu, quines característiques destacades d'ells pel que fa al grau d'autonomia?

8. Els espais, mobiliari i material de l'escola estan pensats per afavorir l'autonomia dels infants? En cas afirmatiu, podries explicar de quina manera i explicar per què es considera important? (posant exemples)

Llibertat de moviment:

9. Consideres que els infants de les vostres escoles es desenvolupen en un ambient que possibilita la llibertat de moviment? En cas afirmatiu, quins són els factors que ho fan possible i quins beneficis mostren els infants? (paper de les educadores, espais, mobiliari, material..)

Relació infant-educadora:

10. Com són les relacions entre els infants i les educadores?

11. Consideres que les relacions afectives entre els infants i les educadores són essencials pel desenvolupament dels infants? Per què?

12. Sempre és la mateixa educadora la que està amb ell o aquestes van canviant depenent del moment del dia? En el cas que sigui més d'una educadora la que està amb l'infant, quina importància doneu al traspàs d'informació entre aquestes?

Presa de consciència d'un mateix i de l'entorn:

12. De quina manera actuen les educadores per afavorir als infants la presa de consciència d'ell mateix i de l'entorn?

13. Consideres que aquesta presa de consciència és fonamental pel desenvolupament dels infants? Per què?

Famílies:

14. Quin és el paper de les famílies a la vostra escola?

Propostes:

15. Quin tipus de propostes de joc oferiu als vostres infants? (tipus de materials, colors, si són sobreestimulants o no, etc). Quina és la finalitat d'aquestes propostes i quins beneficis suposen pels infants?

Espais a l'aire lliure:

16. Quina importància tenen els espais a l'aire lliure a la vostra escola? Els infants passen moltes estones a l'aire lliure? Quin tipus d'activitats duen a terme? Els infants mengen i/o dormen fóra?

17. Consideres que els infants es comporten de la mateixa manera en els espais de l'escola que són tancats que en els espais oberts? Per què?

18. De quin mobiliari i material estan dotats els espais a l'aire lliure de la vostra escola? Disposeu de canviadors al pati/jardí? Per què?

Experiències personals:

19. Has treballat a altres escoles bressols que utilitzin altres metodologies i creus que hi ha diferències evidents en el desenvolupament dels infants? En cas afirmatiu argumenta la resposta.

20. Consideres que a la vostra escola realitzeu pràctiques diferents de com ho faria Emmi Pikler?

Annex 2: Transcripció de les entrevistes

Informació general

Pel que fa a l'elecció dels principis piklerians com a base de l'educació a les escoles bressol gestionades per l'empresa Créixer Junts, la cofundadora A. Linares, explica que, els seus trenta-sis anys de formació continuada avalen una dilatada trajectòria a través de la qual ha pogut conèixer diverses realitats educatives de diferents països, basades en diferents referents de l'educació infantil. Segons ella, la persona que s'ha centrat més en l'educació dels infants de 0 a 3 anys i ha creat uns principis que atenen les necessitats reals dels infants més petits, ha sigut Pikler, raó per la qual la seva empresa escull a Pikler i als seus principis com a figura que més identifica a les seves escoles. Tot i això, les dues persones entrevistades asseguren que també tenen en compte altres autors com Reggio Emilia, Loris Malaguzzi i Waldorf, ja que sempre és enriquidor escoltar, estudiar i analitzar altres tendències que no són contradictòries entre si i que poden aportar varietat de beneficis als infants.

Quant als beneficis dels quals poden gaudir els infants que es desenvolupen en contextos piklerians, les dues entrevistades coincideixen en el fet que els infants obtenen beneficis referents a l'autonomia, la llibertat de moviment, la presa de consciència d'ells mateixos i de l'entorn. Ambdues, també insisteixen en el fet que la pedagogia de Pikler, basada en la vida quotidiana, proporciona beneficis tant a curt com llarg termini, ja que els infants aprenen a reconèixer les seves necessitats, els seus desitjos, els seus interessos, i a saber manifestar-los per tal que siguin respectats. A més, J. Sebastian explica que per a les educadores del centre, els principis piklerians no només són una metodologia de treball sinó que formen part d'una filosofia de vida que duen a terme durant el seu dia a dia amb tota la seva comunitat.

Fent referència a la formació necessària per treballar a les seves escoles, les dues entrevistades expliquen que totes les educadores disposen de formació relacionada amb els principis piklerians. Per una banda, les directores han de fer, com a mínim, un curs bàsic de Lóczy, a Budapest o Barcelona. Per tant, la segona entrevistada disposa d'aquests cursos, ja que està a càrrec de la direcció d'una de les escoles. Per altra banda, la resta de l'equip, cada curs ha de fer un assessorament piklerià de 20 hores. A més, l'empresa ofereix altres opcions de formació, sovint impartides per persones responsables

de l'institut Lóczy. Per tant, és imprescindible que l'equip docent tingui formació relacionada amb la pedagogia pikleriana.

Tot i la formació de qualitat de les docents dels centres, sovint les escoles bressol es troben amb algun tipus de dificultats per poder implementar de manera ajustada els principis piklerians. Les dues persones entrevistades asseguren que els recursos econòmics no determinen la possibilitat d'acompanyar als infants en els seus processos seguint la pedagogia de Pikler però sí que limiten les possibilitats. Tot i que les dues coincideixen en el fet que la base de l'èxit és l'actitud de l'educadora, la sensibilitat, el saber fer i la seva presència i que tot això no costa diners, ambdues expliquen que si hi hagués més recursos econòmics hi hauria més personal a l'escola i hi haurien grups més reduïts. "D'aquesta manera podrien existir més moments de qualitat lligats a la individualitat, que és un principi bàsic", assegura J. Sebastian.

A. Linares diu que "seria ideal comptar amb 3 persones al dia per a cada espai com tenen a Budapest, però això és impossible a la nostra realitat, per tant el que fem és adaptar-nos a la realitat nostra. Normalment sempre intentem ser dues persones a l'hora del dinar i en moltes escoles la directora ha de fer de suport en algun grup per poder ser dues persones en aquest moment". Per tant, és evident que si es disposés de més recursos econòmics, les escoles podrien estar dotades de més recursos humans i materials. A. Linares posa el següent exemple: "creiem que per donar de dinar als infants és imprescindible separar l'espai de dinar de l'espai de joc. Doncs per fer això és molt adequat tenir unes balles, doncs hi ha escoles que no tenen balles perquè no tenen partida pressupostària en aquells moments. Quan passa alguna cosa així doncs busquem altres alternatives, per exemple, separem els espais amb mobles".

Quant al concepte d'infant, les dues entrevistades hi coincideixen. Consideren que un infant és una persona de ple dret, potent, competent, única, amb capacitats innates, desitjos, interessos i curiositats que s'han de respectar per tal que aquest pugui dur a terme l'activitat espontània a partir de la qual podrà entendre qui és ell mateix i el món que l'envolta.

Paper de les educadores

Pel que fa al paper de les educadores, J. Sebastian comenta que és imprescindible que l'adult identifiqui i entengui en quin moment evolutiu es troba l'infant, sempre confiant que és un infant capaç. A més, puntualitza que ella considera que les principals tasques són observar, preparar espais i acompanyar a l'infant en tots els seus processos. Per altra banda, les dues entrevistades coincideixen que tot i que l'activitat de l'educadora és important en tot moment, el principal protagonista sempre ha de ser l'infant. A més, depenent del moment, les educadores intervenen d'una manera o d'una altra, ja que el seu rol varia en funció del que necessita l'infant.

Per exemple, en el joc el rol principal de l'educadora és preparar espais i l'infant interacciona més amb la resta d'infants que amb l'educadora. Tot i això, sí que hi ha moments que també busca a l'educadora o que l'educadora ha d'intervenir perquè es creen conflictes que necessiten la intervenció de l'adult. En canvi, el rol és diferent en els moments de cura, en els quals hi ha una relació més directe entre l'infant i l'adult, ja que és l'educadora la que està realitzant directament aquesta relació amb l'infant. En aquests moments es creen vincles més propers que en els moments de joc i aquests vincles proporcionen una seguretat a l'infant amb la qual pot descobrir el món que l'envolta.

Autonomia, llibertat de moviment

Quant a la pregunta que si consideren que els infants de les seves escoles són infants autònoms, les dues entrevistades consideren que sí. A. Linares destaca la seva capacitat de decidir a l'hora de dormir, menjar, jugar, etc., i J. Sebastian diu que també disposen d'un vocabulari molt ampli i ric, seguretat en els moviments i confiança. Fins i tot, assegura que "tenen un desenvolupament de la personalitat abismal" perquè saben identificar emocions, mostren facilitat per expressar sensacions i sentiments. Les dues entrevistades també destaquen la importància del paper de les educadores, les quals han d'acompanyar als infants per reforçar la seva i sentir-se segurs i lliures. Tot i això, A. Linares explica que llibertat no vol dir llibertinatge, és a dir, els infants són lliures però amb unes normes. Per exemple, els infants no poden pujar a les taules, ja que a la nostra societat la taula s'utilitza per menjar i no per escalar.

Pel que fa al mobiliari, espais i material, la primera entrevistada assegura que en totes les escoles estan pensats per afavorir la llibertat de moviment i l'autonomia dels infants, ja

que és essencial fer possible que l'infant no sigui dependent de l'adult i se senti segur a l'hora d'actuar autònomament, sempre tenint en compte allò que l'infant és capaç de fer. Per exemple, les mides de les taules i les cadires estan a l'altura de l'infant i, fins i tot, els centímetres canvien d'un espai a l'altra dependent de l'edat dels infants. J. Sebastian també explica que a l'EBM La Barqueta, tot i que encara tenen material de plàstic, procuren que la majoria del material que està a l'abast dels infants sigui natural e inespecífic. A més, disposen de material Pikler com és el cas del triangle de Pikler, una estructura de fusta que permet que l'infant experimenti mitjançant el moviment.

Relació educadora-infant

Fent referència a les preguntes relacionades amb les relacions entre les educadores i els infants i la seva importància, les dues entrevistades coincideixen en el fet que aquestes són essencials pel desenvolupament de l'infant. L'infant necessita relacions afectives de qualitat per poder sentir-se segur i aconseguir un desenvolupament òptim, assolint un elevat grau d'autonomia, regulació d'un mateix, control de la conducta i creació de la pròpia identitat i personalitat. Per tal que aquestes relacions siguin riques i sanes, és fonamental que estiguin basades en el respecte i l'estima. A més, pel que fa al paper de les educadores, una de les principals tasques és observar, en els diferents moments del dia (moments de joc, de menjar, de descans...), ja que només d'aquesta manera poden identificar les necessitats dels infants i donar resposta.

A. Linares fa distinció entre els moments de joc autònom i els moments de cura i relació. Explica que, pel que fa als moments de joc, el paper de l'educadora és el de facilitadora d'entorns, per tal d'adequar els entorns a les necessitats dels infants i que aquests puguin actuar lliurement en espais rics. Pel que als moments de cura, assenyala que sempre ha de ser la mateixa educadora la que s'encarrega d'un infant, la qual es converteix en l'educadora referent. L'educadora en qüestió ha de tenir en compte tres condicions bàsiques: iniciativa, cooperació i reciprocitat. Diu que és imprescindible tenir en compte la iniciativa dels infants, ja que és la base de la seva activitat autònoma la qual parteix de les seves ganes i la seva il·lusió. A més, ha d'haver-hi cooperació tant per part de l'adult com de l'infant, ja que sinó no hi ha una relació de qualitat i, per últim, ha d'haver-hi reciprocitat en les accions (l'infant fa, l'educadora respon, i així successivament).

Cal destacar que les dues entrevistades parlen de la importància que sempre sigui la mateixa educadora la que està amb un mateix infant per tal que es doni el principi

d'estabilitat. Per aquesta raó, es vetlla perquè sempre que sigui possible els infants gaudeixin d'una continuïtat pel que fa a les seves educadores referents, de tal manera que durant els tres cursos sempre és la mateixa educadora.

Tot i això, A. Linares explica que existeix un problema organitzatiu, ja que seria ideal que una mateixa persona estigués amb el grup d'infants tot el dia, però això és impossible perquè moltes vegades els horaris i les necessitats no coincideixen. A més, quan l'educadora referent està malalta, sempre es procura que sigui la mateixa persona qui la substitueixi però a vegades això tampoc és possible.

Presa de consciència d'un mateix i de l'entorn

Pel que fa a la presa de consciència d'un mateix i de l'entorn, les dues entrevistades coincideixen en el fet que aquesta és fonamental per tal de poder desenvolupar-se en tots els àmbits. Fent referència al paper de les educadores, aquestes contínuament procuren anticipar als infants tot allò que passarà i verbalitzar el que passa en cada moment, atenent les emocions dels infants per tal d'ajudar-los en aquest procés. També a través de la llibertat de moviment, els infants poden interactuar amb l'entorn i d'aquesta manera anar prenent consciència d'un mateix i de tot allò que els envolta.

Les famílies a l'escola

Les dues entrevistades expliquen que a les seves escoles les famílies formen part de la comunitat educativa i que són una peça fonamental, ja que el contacte directe amb les famílies ajuda a aprendre i a compartir, a conèixer als infants i als seus entorns i d'aquesta manera poden créixer de manera sana i equilibrada. Per una banda, la primera entrevistada diu que és fonamental la comunicació entre l'equip docent i les famílies i per aquesta raó, hi ha diferents moments del dia on es fa possible aquest intercanvi d'informació, a més de diferents vies. Hi ha escoles que disposen d'agendes digitals i d'altres que tenen agendes en paper, a més es fan reunions de grup, entrevistes individuals, etc. Per altra banda, J. Sebastian explica que a l'EBM La Barqueta, fins i tot, s'ofereixen estones per compartir i parlar sobre temes que inquieten a les famílies, com per exemple, aspectes relacionats amb la criança, ja que assegura que hi ha famílies que tenen molts neguits i d'aquesta manera es procura donar resposta, sempre respectant la realitat de cadascú.

Propostes

Les entrevistades també parlen sobre el tipus de propostes dels seus centres. Les dues coincideixen en el fet que a les seves escoles es procura que tot el material sigui natural (roba, fusta, metall, etc.), de manera que s'intenta evitar l'existència de plàstic. A més, diuen que el fet d'oferir material reciclat i inespecífic fomenta que amb un mateix objecte es puguin realitzar diferents tipus de jocs (manipulació, construcció, moviment...). Pel que fa als colors, aquests han de ser neutres i no sobreestimulants. Tot i això, les parets de l'EBM La Barqueta són de color taronja i desitgen poder canviar-lo aviat per un color més neutre.

A. Linares també parla d'objectes concrets i, per exemple, explica que els sonalls han de ser transparents perquè els infants puguin veure per què sona (es produeix un so perquè hi ha llavors dins que xoquen entre elles). A més, diu que el material que s'ofereix als infants ha de ser adequat a les seves capacitats. Per exemple, explica que no té cap sentit proporcionar-los material que no poden manipular perquè tenen un pes més gran del que ells poden suportar. També diu que, recentment, han fet una investigació sobre si és enriquidor o no que els infants de 0 a 2 anys disposin de miralls i han arribat a la conclusió que és millor que no, ja que creuen que aquests distorsionen la realitat.

Espais a l'aire lliure

Pel que fa als espais a l'aire lliure, A. Linares puntualitza que no utilitzen la paraula pati, sinó que utilitzen la paraula jardí per denominar els espais a l'aire lliure, ja que són espais dotats del màxim de vegetació possible. També explica que és imprescindible que cada dia els infants surtin a l'exterior, independentment de la temperatura, fins i tot, a moltes escoles hi surten els dies de pluja. A més, depenent de l'escola, els infants passen més o menys estones a l'exterior, ja que hi ha escoles que durant algunes èpoques de l'any dinen o berenen fóra. Fent referència concretament a l'EBM La Barqueta, J. Sebastian diu que, tenint en compte les característiques de cada grup, a la seva escola sí que hi ha grups que mengen al jardí. Tot i això, a diferència de Lóczy, a cap de les escoles els infants realitzen la migdiada a l'exterior.

Quant al material del jardí, les dues entrevistades expliquen que és molt important que els espais a l'aire lliure, igual que a la resta d'estances de l'escola, estiguin dotats de material educatiu, ja que és un espai més d'aprenentatge. Fent referència al mobiliari, A.

Linares explica que la dotació de l'espai acostuma a venir imposada per l'Ajuntament però, quan existeix la possibilitat que l'empresa compri mobiliari, la tendència és comprar material de fusta tractada i aquest es compra a la cooperativa Albera, una cooperativa que ofereix mobles i aparells de joc i moviment Pikler.

També, una de les preguntes feia referència a si les escoles disposen de canviador a l'aire lliure i ambdues entrevistades han explicat que no. Concretament la segona entrevistada explica que no disposen de canviador al jardí, ja que seria necessari disposar d'un espai íntim però que alhora es pogués veure a la resta d'infants que estan al jardí i, fins al moment, s'ha considerat que no és viable.

Quant al comportament dels infants, J. Sebastian explica que, en oferir les mateixes propostes tant a l'interior com a l'exterior, la manera de comportar-se és la mateixa pel que fa a la tipologia de joc. Tot i això, també diu que sovint s'observen més conflictes als espais tancats, probablement perquè són espais on els infants poden sentir que sovint els altres envaeixen el seu espai. A. Linares també ha aprofitat per explicar que algunes escoles han decidit deixar d'utilitzar motos i cotxes al jardí, ja que es produïen molts conflictes i a més, les seves rodes feien un soroll molt molest que interferia amb l'harmonia de l'ambient.

Experiències personals

A. Linares ha treballat en escoles amb altres tipus de metodologia i assegura que ha pogut observar diferències evidents en el desenvolupament dels infants. Explica que fa molts anys va treballar en escoles conductistes, on les propostes es limitaven a què els infants fessin fitxes i juguessin amb material que només estava al seu abast quan l'educadora ho permetia. A diferència dels infants que creixen en ambients piklerians, aquests infants eren submisos, no mostraven pensament crític i sempre estaven a l'espera del que l'educadora els digués.

En canvi, J. Sebastian explica que ella sempre ha treballat en escoles bressols de l'empresa Serveis per a la Infància Créixer Junts, raó per la qual sempre ha utilitzat la mateixa pedagogia i no pot valorar diferències entre infants que han estat escolaritzats en escoles amb diferents pedagogies.

Per acabar l'entrevista, les dues entrevistades expliquen que són conscients que, a causa de les diferències existents entre la realitat hongaresa i la nostra, no poden actuar de la

mateixa manera que es feia a Lóczy. Per exemple, J. Sebastian diu que el nombre d'infants per educador/a no és el mateix, i A. Linares explica que els espais tampoc. Per aquesta raó, és difícil traslladar les pràctiques de manera exacta però, tot i això, ambdues insisteixen a dir que fan tot el possible per transmetre l'essencial de Pikler i que estan convençudes que ho aconsegueixen dia rere dia.